

Tartu Ülikool

Sotsiaalteaduste valdkond

Narva kolledž

Õppekava: “Ettevõtlus ja digilahendused”

Maria Tsarjova

**IDUFIRMADE TEGEVUS EESTIS:
VÕIMALUSTE JA OHTUDE ANALÜÜS**

Lõputöö

Juhendaja: Harald Kitzmann, PhD

Narva 2025

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kasutatud kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Autori nimi: Maria Tsarjova.....

(allkiri)

16.05.2025

LIHTLITSENTS

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Maria Tsarjova,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose

Idufirmade tegevus Eestis: võimaluste ja ohtude analüüs

mille juhendaja on Harald Kitzmann,

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi

Maria Tsarjova

16.05.2025

RESÜMEE

The Activities of Startups in Estonia: Analysis of Opportunities and Risks

This thesis focuses on the activities of startups in Estonia to analyze the opportunities and threats they face in the local business environment. The topic is relevant given Estonia's position as a leading digital society with an active startup ecosystem, while the sustainability of startups remains a pressing issue.

The objective of the study is to understand which environmental factors have the greatest impact on the effectiveness and survival of startups in Estonia. The main goal of the work is to assess the impact of the business environment on Estonian startups and propose ways to improve their effectiveness and survival.

The theoretical part presents definitions, types, and stages of startup development, reviews international experience, identifies key success factors, and the impact of the tax system on startups.

The methodology combines secondary data analysis from sources such as Startup Estonia, Crunchbase, and official statistics. Expert assessments were also used with the participation of startup founders, a financial specialist working in a startup, and a university lecturer with experience in incubation programs.

The main findings show that despite the favourable environment, Estonian startups face challenges such as high labour taxes, rapid tax changes and unpredictability. The thesis recommends targeted tax incentives, improvements to existing support measures and measures to increase investor and employee engagement.

SISUKORD

RESÜMEE.....3

SISSEJUHATUS	6
1. KIRJANDUSE ÜLEVAADE	8
1.1 Idufirmad: mõiste, tüübid ja arenguetapid.....	8
1.2 Rahvusvaheliste kogemuste analüüs idufirmade loomisest ja tegutsemisest	13
1.3 Ettevõtete tulemuslikkust mõjutavad tegurid: üldine vaade.....	21
1.4 Ülevaade alustavate ettevõtete tulemuslikkust mõjutavatest teguritest.....	22
1.5 Maksusüsteemi mõju idufirmade tõhususele.....	26
2. ANALÜÜS: PEAMISED VÄLJAKUTSED JA VÕIMALUSED.....	32
2.1 Uurimistöö metoodika	32
2.2 Eesti idufirmad: majanduslike tulemusnäitajate analüüsimine.....	36
2.3 Ärikeskkonna tegurite mõju analüüsimine idufirmade tegevusele.....	41
3.SOOVITUSED IDUFIRMADE ELLUJÄÄMISMÄÄRA SUURENDAMISEKS EESTIS	45
3.1 Alustavate ettevõtete rahastamine Eestis: peamised allikad.....	45
3.2 Maksusoodustused idufirmade tegevusele	51
3.3 Olemasolevate vahendite parandamine idufirmade tegevuse rahastamiseks	54
KOKKUVÕTE.....	59
KASUTATUD ALLIKAD	60
LISAD	68
Lisa 1. Inkubaatorid ja kiirendid idufirmadele Eestis.....	68
Lisa 2. Majandusaasta Aruanded 2021-2023.....	69
Lisa 3. Tegurite hindamise kaasatud eksperdid.....	74
Lisa 4. Mõjutegurite eksperthinnang	75

SISSEJUHATUS

Viimastel aastakümnetel on idufirmadest saanud kaasaegse majanduse lahutamatu osa, mis toimib innovatsiooni, digitaliseerimise ja majanduskasvu katalüsaatorina. Eesti kui üks Euroopa digitaalselt arenenumaid riike on rahvusvaheliselt kujunenud soodsa keskkonnana idufirmade jaoks. Riik arendab aktiivselt ökosüsteemi noortele innovatiivsetele ettevõtetele, pakub juurdepääsu riiklikele ja erasektori rahastamisallikatele ning võtab digitaalsed vahendid laialdaselt kasutusele avalikus halduses ja äritegevuses. Vaatamata soodsatele tingimustele seisavad Eesti idufirmad siiski silmitsi mitmete riskide ja piirangutega, mis on nii sisemised kui ka välised.

Uurimisteema asjakohasus tuleneb vajadusest analüüsida põhjalikumalt idufirmade praegust olukorda Eestis, selgitades välja peamised edutegurid ja takistused nende arengule. Ülemaailmse konkurentsi, kiirete tehnoloogiliste muutuste ja maailmaturgude ebastabiilsuse kontekstis on eriti oluline mõista, millised on Eesti idufirmade võimalused ja millised ohud võivad nende kasvu takistada. See on eriti oluline ettevõtjatele, investoritele ja majanduspoliitilisi otsuseid tegevatele valitsusstruktuuridele.

Töö eesmärk on hinnata ettevõtluskeskkonna mõju Eesti idufirmade ellujäämisele ja tulemuslikkusele.

Seatud eesmärgi saavutamise näeb ette järgmiste ülesannete lahendamise:

- idufirmade majandusliku olemuse uurimine (nende olemus, tüübid ja arenguetapid);
- rahvusvahelise kogemuse analüüsimine vaadeldavas probleemses valdkonnas;
- idufirmade ellujäämismäära ja tulemuslikkust mõjutavate ärikeskkonnategurite süstematiseerimine;
- soovitude väljatöötamine Eesti idufirmade ellujäämismäära parandamiseks.

Uuringu objektiks on olemasolevad toetusmehhanismid alustavatele ettevõtetele Eestis.

Uurimuse teoreetiline alus põhineb selliste autorite nagu Blank S., Christiansen J., Hechavarría D., Sunu P., Wach K., Ratajczak A., Ries E., aga ka kaasaegsete ettevõtluse ja innovatsioonijuhtimise uurijate (Karo M., Kattel R., Kalvet T., Karindi L., Käpp, A) töödel.

Uuringus kasutatakse järgmisi mõisteid: startup - kui ajutine organisatsioon, mis loobuendusliku toote ebakindluse tingimustes; startup-ökosüsteem - institutsioonide ja osalejate kogum, mis toetab startup-ettevõtete elutsüklit; riskikapitali rahastamine jne.

Töö teaduslik uudsus seisneb selles, et Eesti kontekstis on rakendatud terviklikku lähenemist idufirmade analüüsimiseks, ühendades erinevaid analüüsiliike. Erinevalt enamikust olemasolevatest uuringutest pakub käesolev töö hinnangut Eesti idufirmade tegevust mõjutavatele teguritele ning soovitusi, kuidas parandada nende ellujäämismäära praeguses keskkonnas.

Uuringu empiiriline alus hõlmab Startup Estonia platvormi avatud andmete analüüsi, Crunchbase'i andmebaasi ja ekspertide hinnanguid Eesti idufirmade tegevust mõjutavate tegurite kohta. Lisaks kasutati Statistikaameti ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi andmeid.

Töö esimeses peatükis uuritakse idufirmade olemust ning analüüsitakse nende loomise ja toimimise rahvusvahelist kogemust. Antakse ülevaade idufirmade tõhusust mõjutavatest teguritest ning analüüsitakse maksusüsteemi mõju idufirmade tõhususele.

Teises peatükis analüüsitakse ärikeskkonna tegureid, mis mõjutavad Eesti silmapaistvamate idufirmade tegevust, ning analüüsitakse nende majandustulemuste näitajaid.

Kolmandas peatükis analüüsitakse Eesti idufirmade peamisi rahastamisallikaid ja tehakse ettepanekuid olemasolevate mehhanismide parandamiseks.

Teoreetiline (1.) peatükk on seotud praktilise osaga (2. ja 3. peatükk) järgmiselt:

- Punktis 1.3 antakse ülevaade teguritest, mis mõjutavad idufirmade edukust, ning punktis 2.3 on analüüsitud ärikeskkonna tegurite mõju idufirmade edukusele.
- Punktis 1.4 kirjeldatakse maksusüsteemi mõju idufirmade edukusele. See on seotud töö punktidega 3.2 ja 3.3: punktis 3.2 on välja pakutud maksusoodustused, punktis 3.3 on samuti mainitud idufirmade maksustamisega seotud soodustusi (joonis 8, vasakul all – plokk "Idufirmade maksustamise soodustused").

Seega annab käesolev uuring tervikliku ülevaate Eesti idufirmade võimalustest ja riskidest ning praktilisi soovitusi nende tulemuslikkuse parandamiseks.

1. KIRJANDUSE ÜLEVAADE

Selleks, et uurida Eesti idufirmade ees seisvaid võimalusi ja ohte, on esmalt vaja mõista, mis iseloomustab startup-ettevõtteid kui nähtust. Käesolevas osas uuritakse idufirmade majanduslikku olemust konkreetsete komponentide osas: analüüsitakse erinevate ekspertide pakutud mõiste „idufirma“ määratlusi; selgitatakse välja praktikas kõige levinumad idufirmade tüübid; analüüsitakse idufirmade loomise ja toimimise valdkonnas kogutud rahvusvahelist kogemust.

1.1 Idufirmad: mõiste, tüübid ja arenguetapid

Erialakirjanduses on mõiste «idufirma» määratlused, mis viitavad mõistele «idufirma», üsna mitmekülgsed. Teabeallikate analüüs näitab, et hoolimata suurest hulgast teaduslikest töödest selles probleemses valdkonnas ei ole ikka veel üheselt kindlaks määratud definitsiooni. Samas võib rääkida ühtsest lähenemisest selle määratlusele. Näiteks USAs seadusandlikult fikseeritud mõiste «idufirma» on üsna ebamäärane - tegemist on lühikese tegevusajalooga ettevõtetega, mis on arengu- ja turu-otsinguprotsessis. Muud tõlgendused on järgmised (USLegal, i.a.):

- Idufirma – on ettevõtte, mis katab ainult oma omanike (asutajate) esmased kulud;
- Idufirma – on suur tehnoloogiaettevõtte, mis loob uuenduslikke tooteid, millel on turul suur potentsiaal.

Startup ettevõtete loomise ja tegutsemise probleemidega tegeles hulk Eesti teadlasi. Näiteks analüüsivad Karo, R. Kattel, T. Kalvet teadustulemuste kommertsialiseerimise protsessi Eestis, keskendudes ülikoolide rollile tehnoloogiasirde ja akadeemiliste spin-off ettevõtete loomisel. Autorid toovad esile, et Eestis puudub ühtne raamistik akadeemiliste spin-offide määratlemiseks ja toetamiseks (Karo, et.al 2023).

Teised eksperdid uurivad idufirmade loomise ja arendamise probleeme majanduslanguse tingimustes, analüüsivad Eesti idufirmade panust majandusse ning tööjõu kättesaadavuse ja investeringute probleeme (Karindi, 2023).

Tartu Ülikooli teadlased esitlesid tegevuskava teadusmahukate ja tehnoloogiamahukate idufirmade arendamiseks Eestis. See plaan valmis Startup Eesti ning Majandus- ja

Kommunikatsiooniministeeriumi koostöös, mis toob esile süvatehnoloogiaettevõtete rolli majanduskasvus ja innovatsioonis (Käpp, 2023).

Mis puutub Euroopa Liidu teadlaste töödese, siis neil on kogunenud palju kogemusi vaadeldavas teadmiste valdkonnas. Näiteks analüüsivad mitmed eksperdid Euroopa Liidu startup'ide edukust mõjutavaid tegureid, kõrvutades erinevate riikide kogemusi. Artiklis käsitletakse ka startupide arenguetappe ja nende mõju ettevõtte edule (Skawinska & Zalewski 2020).

Teised eksperdid arutavad avaliku poliitika rolli idufirmade arendamisel, keskendudes eelkõige sellele, kuidas poliitika saab toetada ettevõtluse ökosüsteemide teket ja kasvu (Diochon, et.al, 2024).

Euroopa Komisjoni aruanne uurib Euroopa startup-ökosüsteemide killustatust ning pakub välja strateegiaid koostöö, talentide liikuvuse ja rahastamisvõimaluste parandamiseks (Euroopa Komisjon, 2024).

India õigusaktides, mille ettevõtjatel on ulatuslik kogemus erinevate valdkondade idufirmade loomisel ja hilisemal laienemisel (SutraHR, 2024; GrowthNavigate, 2024), on kindlaks määratud järgmised kriteeriumid: ettevõtte vanus (kuni 10 aastat); käibe suurus (kuni 14 miljonit USA dollarit); tegevuse eesmärgid (uuenduslikud tooted, millel on suur kommertsialiseerimispotentsiaal; perspektiivsed tehnoloogiad erinevates majandussektorites). Mitmed teiste riikide teadlased nõustuvad ühe ülaltoodud kriteeriumiga, st nad rõhutavad alustava ettevõtte eesmärgi tähtsust. Näiteks N. Blumenthal, Warby Parkeri kaasomanik, defineerib idufirmat kui ettevõtet, mis töötab probleemi kallal, mille lahendus ei ole ilmne ja mille edu ei ole tagatud. S.Blank (Stanfordi Ülikool), kes defineerib idufirmat kui organisatsiooni, mis on loodud korduva ja skaleeritava ärimudeli leidmiseks, nõustub selle lähenemisviisiga. Eric Ries (2011) täiendab seda lähenemist, kirjeldades idufirmat kui organisatsiooni, mis loob uue toote või teenuse väga ebakindlates tingimustes, kus kliendikäitumine ei ole veel teada. Samuti on oluline rõhutada, et startup ei ole pelgalt väikeettevõtte – tegemist on kiiresti kasvava ettevõttega, mille ärimudel on suunatud innovatsioonile ja skaleeritavusele. WhatsAppi platvormi (turuväärtus – umbes 19 miljardit USA dollarit) asutaja J.Koum usub, et idufirma on sentiment. P.Graham, riskifondi Y Combinate kaasomanik, annab startup-ettevõtte kohta lihtsa definitsiooni - see on kiire kasv.

Mõned eksperdid soovivad hinnata alustava ettevõtte tooteid ja teenuseid (need ei tohiks olla turul kättesaadavad või erineda olemasolevatest võrdsetest toodetest mitmete parameetrite

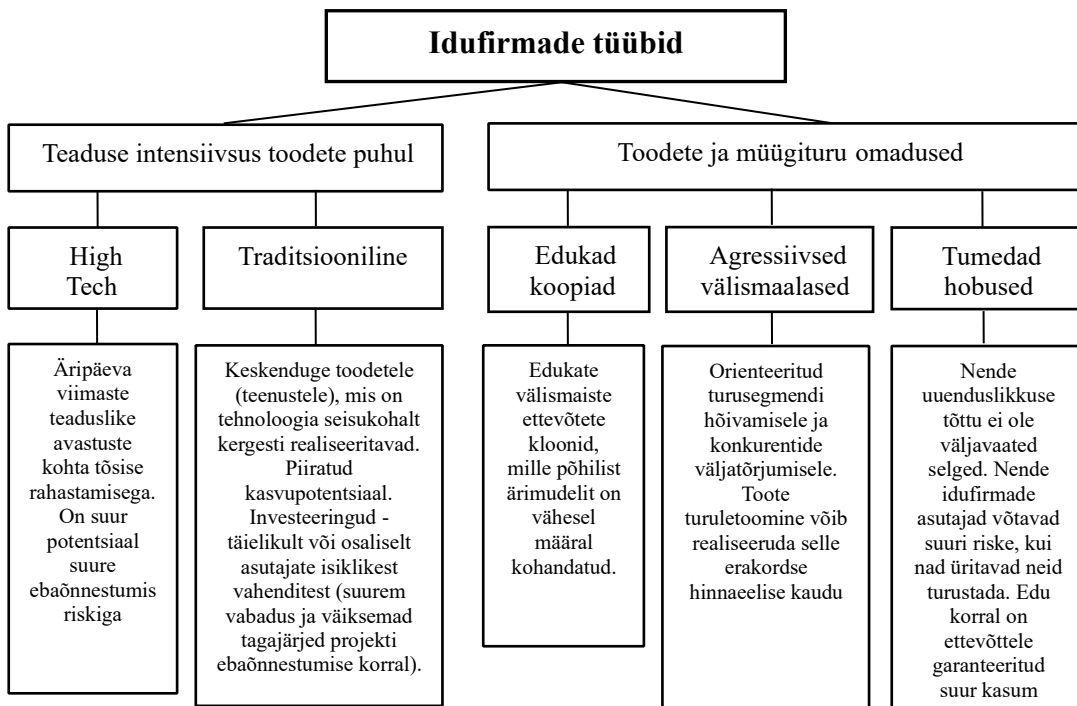
poolest (Osterwalder et al., 2014, lk 23). Üksikettevõtjad, kes on edukate idufirmade omanikud, keskenduvad mittetraditsioonilistele klassifitseerimiskriteeriumidele. Näiteks A.Cheung (ettevõtte Homejoy) ja R.Fishkin (ettevõtte Moz) märgivad, kui oluline on õhkkond, mis valitseb idufirmades. Nende arvates on sellise ettevõtte atmosfäär nii ainulaadne, et peaaegu kõik selle töötajad on valmis ohverdama mugavuse ja stabiilsuse vastutasuks võimalike tohutute kasvuväljavaadete ja turul ainulaadse toote loomise eest. «Startup on meeleseisund».

Läbiviidud analüüs võimaldab järeldada, et eksperdid kasutavad startup-ettevõtte kohta erinevaid määratlusi, mis hõlmavad nii kvantitatiivseid (vanus; aastakäive) kui ka kvalitatiivseid tunnuseid (meeleseisund; tunded jne). Et lahendada käesolevas töös idufirmade tuvastamise probleem, käsitleb autor ainult neid, mis vastavad kahele või enamale eespool nimetatud määratlusele.

Arvestades kirjanduses teadaolevat suurt hulka idufirmade klassifikaatoreid, käsitleb autor allpool neist kõige populaarsemaid (joonis 1 – klassifitseerimiskriteeriumid – «idufirma teadusintensiivsus»; «toote- ja müügituru tunnused»).

Tegevustüüpide laiaulatusliku katvuse tõttu on professor S. Blanki klassifikatsioon selle valdkonna spetsialistide seas väga populaarne. Ta oli ekspertide hulgas üks esimesi, kes tegi ettepaneku kasutada mõistet «idufirma». See klassifikatsioon jagab idufirmad mitmesse kategooriasse sõltuvalt nende tegevuse eesmärkidest (Blank, 2012, lk 37).

- ***Lifestyle Startup (elustiili startup)*** – loodud omanikku huvitavas valdkonnas. Iseloomulikud omadused - suurepärase arusaamine tootest ja klientidest, suur roll võrgustike loomisel. Seda tüüpi ettevõtted kuuluvad järgmistesse kategooriatesse: a) vabade turunišside täitmine; b) juba tegutsevate ettevõtete äritegevuse kopeerimine, mis annab omanikele võimaluse ühendada hobid ja äri;

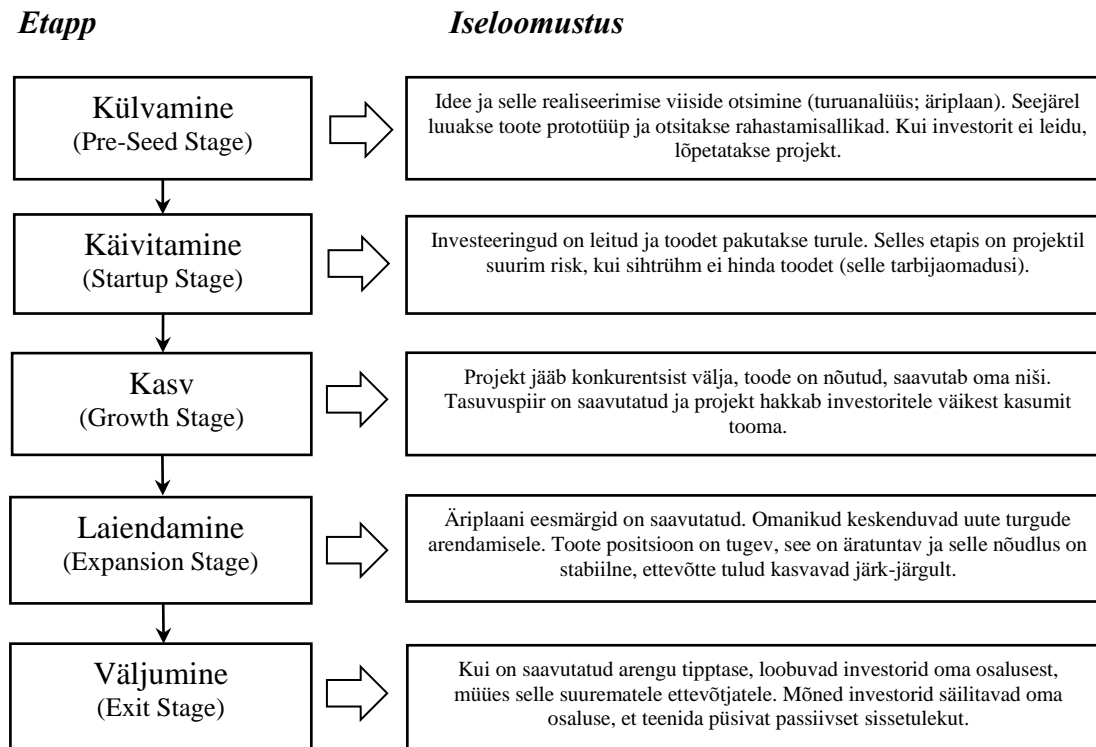

Joonis 1. Idufirmade tüübid.

Allikas: (Christiansen, 2009, lk 14), töödeldud autori poolt

- **suurettevõtete idufirmad** – muutused tarbijate käitumises sunnivad peamisi turuosalisi looma uuenduslikke tooteid, millel on ainulaadsed tarbijaomadused. Samal ajal on vaja suuri investeeringuid, millega kaasneb suur risk, et projekt ebaõnnestub;
- **väikeettevõtlus** – pakub ettevõtte omanikule füüsilisest isikust ettevõtlust (füüsilisest isikust ettevõtja). Ärimudel on loodud mitte hilisemaks kasvuks, vaid pikaajaliseks tööks väikeettevõtluse vormis;
- **alustav ettevõtte kasvuks** – luuakse selleks, et saada tulevikus olulise turuosalise staatus. Neid iseloomustab tohutu potentsiaal, kuid nendega kaasneb suur risk;
- **sotsiaalsed idufirmad** – ühiskonna kui terviku (või selle üksikute sotsiaalsete rühmade) elukvaliteedi parandamine. Peamised tegevusvaldkonnad on ökoloogia, haridus jne.
- **müügiks mõeldud idufirmad** – ärimudeli loomine ja kohandamine koos hilisema idufirma müügiga suurinvestoritele.

Järgnevalt vaatleme peamisi etappe, mis on iseloomulikud idufirmade elutsüklile (joonis 2).

oonis 2. Idufirmade peamised arenguetapid.

Allikas: (Idea Strider, i.a.), töödeldud autori poolt

Lisaks eespool esitatud skeemile on tähelepanuväärne ka Maurya lähenemisviis. Tema seisukohalt hõlmavad idufirmad kolm arengufaasi (Maurya, 2012, lk 63):

- «Problem/Solution Fit» – analüüsib, kas turul on probleem, mis vajab lahendamist;
- Product/Market Fit – peaks leidma vastuse küsimusele, kas realiseeritud idee on tõesti see, mida kasutajad vajavad;
- Scale – hõlmab idufirma laienemist ja kasvu, töötajate arvu, turuosa ja tulude suurendamist.

Marmer, Hermann ja Berman (2015, lk 29) määratlevad kuus etappi idufirma elutsükli. Avastamine – selle etapi peamine eesmärk on testida konkreetse probleemi lahendamise võimalikkust. Selle etapi kestus on 5-7 kuud. Valideerimine – idufirma saab kinnituse tarbijate huvi kohta pakutud toote vastu. Faasi kestus – 3 kuni 5 kuud. Tõhusus – ettevõtte ärimudeli laiendamine ja tarbijate arvu kasv. Faasi kestus – 5 kuni 6 kuud. Mastaapsus – langeb kokku Maurya kolmanda faasiga ja kestab 7 kuni 9 kuud. Lisaks sellele on olemas viies (kasumi

maksimeerimine) ja kuues (uuendused) etapp. Pärast nende faaside läbimist lakkab ettevõtte olemast idufirma, muutub kõrgelt kasumlikuks ja siseneb börsil noteeritavaks (Skoic, 2011, lk15).

Startup-ettevõtete määratlemine ja liigitamine loob aluse, et mõista nende unikaalseid arengusuundi. Järgnevalt uuritakse, kuidas on idufirmade arengut toetatud teistes riikides ja milliseid järeldusi saab rahvusvahelistest praktikatest teha Eesti konteksti jaoks.

1.2 Rahvusvaheliste kogemuste analüüs idufirmade loomisest ja tegutsemisest

Tänapäeva tingimustes on kõrgtehnoloogilisel tootmisel tõiine mõju enamiku arenenud riikide majanduse kasvumääradele. Näiteks 2015. aasta esimeses kvartalis tegid USA riskikapitalistid 1020 tehingut ja investeerisid 13,4 miljardit USA dollarit kõrge riskiga idufirmadesse. Näiteks 2015. aasta esimeses kvartalis sõlmisid USA riskikapitalistid 1020 tehingut ja investeerisid 13,4 miljardit USA dollarit kõrge riskiga idufirmadesse. 2024. aasta lõpuks on USA riskikapitaliinvesteeringute kogumaht eeldatavasti ligikaudu 227 miljardit USA dollarit, mis on 12% vähem kui 2023. aastal. Absoluutne liider oli aga tehisintellekti (AI) sektor, mis meelitas sellest summast 80,7 miljardit USA dollarit. Sellest summast oli tehisintellekti (AI) sektor absoluutne liider, meelitades 80,7 miljardit USA dollarit, mis moodustab 42% kõigist riskikapitaliinvesteeringutest riigis (CB Insights, 2024).

Märkimisväärne on ka ettevõtete riskikapitaliinvesteeringute kasv USAs, mis kasvas aastaga 84,7 miljardilt 107,5 miljardile, mis näitab, et ettevõtted on selles sektoris väga aktiivsed (Gray, 2025).

Euroopa riskikapitaliturg kasvas aastatel 2012-2015 63 protsenti. Dow Jones VentureSource'i ekspertide andmetel sõlmisid Euroopa investorid 2015. aasta esimeses kvartalis 345 tehingut 2,82 miljardi dollari väärtuses (Dow Jones VentureSource, 2015). 2024. aasta lõpus jätkus Euroopa riskikapitalituru mahu taastumine, kuid jäi alla eelmiste aastate rekordarvude. CB Insights'i aruande kohaselt ulatus riskikapitaliinvesteeringute kogumaht maailmas 274,6 miljardi USA dollarini (CB Insight, 2024), ja Crunchbase'i andmetel 314 miljardit dollarit (Gary, 2024). Kuigi täpsed andmed Euroopa turu kohta varieeruvad, on teada, et investeeringud Euroopa tehnoloogiaettevõtetesse on kasvanud, eriti tehisintellekti (AI) sektoris. (Kama Flow, 2025).

Dealroomi uuringust selgus, et 2024. aastal moodustab tehisintellektuaalkunst Euroopas 18% kõigist riskikapitaliinvesteeringutest. Ühendkuningriik, Prantsusmaa ja Saksamaa juhtisid sektorit, meelitades ligi 77 protsenti Euroopa tehisintellektiettevõtete rahastamisest.

Generatiivsest tehisintellektist on saanud peamine kasvusektor ja USA investorid mängisid olulist rolli, andes umbes 40 protsenti Euroopa tehisintellekti idufirmadesse tehtud hilisema etapi investeeringutest. (Minfin, 2024).

Juhtivate välismaiste idufirmade võrdlev analüüs võimaldab järeldada, et ärilise potentsiaali poolest on kõige paljulubavam sektor „IT-internet-mobiil“, mis on keskendunud mitmesuguste uuenduslike teenuste loomisele (vt tabel 1).

Tabel 1. Kõige kuulsamad idufirmad

Idufirma	Asutamisaasta	Tegevuse liik
Airbnb	2008	Korterite üürimisteenus (600 000 kinnisvaraobjekti 160 riigis)
Uber	2009	Online taksoteenus. Uber plaanib tungida ka teistele turgudele, kus on hästi toimiv logistika - posti- ja kullerteenused, toidu kättetoimetamine jne.
ThousandEyes	2010	Pilveplatvorm IT-seire ja suurandmete analüüsi jaoks
The Honest Company	2011	Keskkonnasõbralike ja mittetoksiliste beebihügieenitoodete ja kosmeetikatoodete tootja
Zenefits	2013	Innovaatilise pilvepõhise personalijuhtimise tarkvara tootja (aruandlus värbamise, palkade ja kindlustuse kohta).
SenseTime	2016	Töötas välja näotuvastuse rakenduse ja müüs selle tehnoloogia nutitelefonide tootjatele. Nüüd sisestatakse nende kaameratega jäädvustatud inimesed automaatselt ühisesse andmebaasi.

Idufirma	Asutamisaasta	Tegevuse liik
-----------------	----------------------	----------------------

Volterman	2017	Ainulaadne nutipangakott (ühendab endas raha säilitamise, krediitkaardi, wifi ja kaamera funktsioonid).
Ramp	2019	Ameerika fintech-startup, mis on spetsialiseerunud ettevõtete kulude haldamisele ja finantsprotsesside automatiseerimisele. Selle väärtus ületab 8 miljardit USA dollarit.
ClickUp		Projekti- ja ülesannete haldamise platvorm, mis pakub integreeritud äritööriistu. Ettevõtte on kaasanud rohkem kui 400 miljonit USA dollarit investeringuid.
Notion		Platvorm andmete korraldamiseks, märkmete tegemiseks ja projektidega töötamiseks. Selle väärtus ületab 10 miljardit dollarit.
DataGuardian	2020- 2024	Platvorm andmete analüüsimiseks ja kaitsmiseks tehisintellekti (AI) abil
BitGo		Finantsalane idufirma, mis pakub digitaalsete varade haldamist ja töötleb 20% kõigist bitcoini tehingutest
SecureNet		Ettevõtte, mis arendab küberturvalisuse lahendusi

Allikas: (Seedtable...,i.a.; ClickUp...,2025;) töödeldud autori poolt

Mõned tabelis 1 esitatud edukad idufirmad kasutasid erinevaid vahendeid idufirmade juhendist, nimelt: suunised veebi- ja mobiiltoodete jaoks võrreldes füüsiliste toodetega; juhised, kuidas meelitada, hoida ja «kasvatada» kliente; ning näitajad kasvu stimuleerimiseks.

Soome. Soome riskikapitali ühingu ja Soome äriinglite võrgustiku andmetel on Soome idufirmadesse investeeritud summad viimase kolme aasta jooksul olnud märkimisväärselt positiivses suunas. Näiteks 2021. aastal said Soome idufirmad rekordilised 1,2 miljardit eurot, millest 743 miljonit eurot tuli riskikapitaliinvestoritelt (553 miljonit eurot välisinvestoritelt, 190 miljonit eurot Soome investoritelt). Aastal 2022 tõusid investeringud 1,8 miljardi euroni, kusjuures üle 1 miljardi euro tuli riskikapitali- ja kasvuinvesteeringutest. Välisriikide riskikapitalifondid panustasid 753 miljonit eurot ja Soome fondid 280 miljonit eurot (FVCA

2023). 2023. aastal ei ole täpseid andmeid veel avaldatud, kuid suundumus väliskapitali suunas jätkub.

Iga-aastased investeeringud tervishoiuinnovatsiooni on üsna suured. Soomes on viimase kolme aasta jooksul tehtud märkimisväärseid investeeringuid tervishoiuinnovatsiooni. Eelkõige on Business Finlandi algatatud programmi Health 360 Finland eesmärk toetada digitaalsete lahenduste ja uute tehnoloogiate kasutuselevõttu tervishoiusektoris. Programmiga rahastatakse teadus- ja arendustegevuse projekte 80 miljoni euro ulatuses kuni 2028. aastani, mis on osa laiemast strateegiast «Healthcare Reimagined 2035» (Business Finland, 2024). Nende investeeringute peamised eesmärgid on personaliseeritud digimeditsiini arendamine, Soome tervishoiutehnoloogia ekspordi suurendamine ja suurandmete kasutamine tervishoiuteenuste tõhususe parandamiseks. Soome eesmärk on saada Euroopa juhtivaks tervishoiualase teadus- ja arendustegevuse keskuseks, et lahendada selliseid ülemaailmseid probleeme nagu elanikkonna vananemine ja tervishoiutöötajate puudus.

Saksamaa. Eriti huvitav on analüüsida kogemusi, mis on saadud idufirmade loomisest ja tegutsemisest ühes ELi juhtivas riigis - Saksamaal. Deutscher Startup Monitor (DSM) 2023 aruande kohaselt on Saksamaa idufirmad vaatamata keerulisele makromajanduslikule keskkonnale jätkuvalt oluline majanduskasvu mootor. Viimase kolme aasta jooksul on idufirmade panus Saksamaa majandusse kajastunud järgmistes põhinäitajates (Deutscher Startup Monitor, 2023):

- **idufirmade arvu ja tööhõive kasv:** 2023. aastal on Saksamaal 1825 idufirmat 31 925 töötajaga. Keskmine töötajate arv idufirmades on stabiilselt umbes 19, kusjuures enamik ettevõtteid plaanib oma töötajate arvu suurendada;
- **tehnoloogiline tähtsus** (Saksamaa kõige olulisemad idufirmade sektorid) - tehisintellekt (AI), asjade internet (IoT) ja tööstus 4.0. 2023 andmete kohaselt peab 52% Saksamaa idufirmadest AI-d oma äritegevuse jaoks kriitilise tähtsusega ja 82% kasutab juba sellel põhinevaid vahendeid, nagu näiteks ChatGPT;
- **stabiilne «üksarvikute» olemasolu** - üle 1 miljardi USA dollari suuruse väärtusega idufirmade arv on viimase viie aasta jooksul rohkem kui neljakordistunud, ulatudes 33 ettevõteteni. Üle 1 miljardi USA dollari suuruse väärtusega idufirmade arv on viimase

viie aasta jooksul rohkem kui neljakordistunud, ulatudes 33 ettevõteteni. Saksamaa jääb selle näitaja poolest siiski USAst ja Iisraelist maha;

- **rahastamine** - riskikapital on endiselt oluline, kuid selle atraktiivsus on vähenenud: 2022. aastal plaanis 44% idufirmadest kaasata riskikapitali investeeringuid, samas kui 2023. aastal plaanis vaid 35% riskikapitali investeeringuid kaasata.

Vaatamata negatiivsetele makromajanduslikele suundumustele (inflatsioon, intressimäärade tõus ja madalam investeerimisaktiivsus) väidab üle 90 protsendi asutajatest, et nad alustaksid uuesti ettevõtlusega ning 83 protsenti neist teeks seda Saksamaal.

Leedu. Eesmärgiks on saada Kesk-Euroopa kiirete maksete ja e-raha keskuseks. Leedu rahandusministeerium kinnitab, et riiklikud struktuurid keskenduvad majanduse finants- ja tehnoloogiasektori arendamisele. Sellega seoses on peamised vahendid Leedu idufirmade stimuleerimiseks järgmised (Invest Lithuania i.a.):

- **maksusoodustused:** vähendatud ettevõtte tulumaksu ja käibemaksu määrad teatud sektorites. Tulumaksusoodustused teadus- ja arendustegevuse kuludelt - peaksid olema maksustamise eesmärgil kolmekordsed, mis tagab madalama maksubaasi;
- **toetused ja subsiidiumid:** innovaatiliste projektide riiklik rahastamine, väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete ja tehnoloogiaettevõtete toetamise programmid. Lisaks reguleerib ühisrahastuse seadus ühisrahastusplatvormide toimimise korda. See võimaldab juriidilistel isikutel kaasata investeeringuid platvormide kaudu lihtsa laenulepingu või väärtpaberite

(võlakirjad, aktsiad) emiteerimise teel;

- **ekspordiprogrammid:** Leedu ettevõtete abistamine rahvusvahelistele turgudele sisenemisel;
- **avaliku ja erasektori partnerlus:** valitsuse ja ettevõtjate ühisprojektid sellistes sektorites nagu transport, energeetika ja tervishoid. Klientide kaugtuvastus finantsasutuste jaoks (mitte näost-näku tuvastamine), edastades kliendi näokujutise või isikut tõendava dokumendi pildi videostriimi kaudu;

- **tehnoloogiaettevõtete programmid:** tehnopargid, inkubaatorid, digitaalsed innovatsioonikeskused ja sihtotstarbelised toetused IT-, fintech-, biotehnoloogia- ja muudele tööstusharudele;
- **Startup-viisa:** eriprogramm väljastpoolt ELi pärit ettevõtjatele, kes soovivad luua Leedus idufirma. Startup-viisa - võimaldab teil elada Leedus ja tegutseda Leedu territooriumil, ilma et investeeriksite nõutavat miinimumsummat alustava ettevõtte kapitali ja võtaksite tööle nõutava miinimumarvu töötajaid.

Leedu idufirmade turg näitab aktiivset investeringute kasvu, eriti sellistes sektorites nagu fintech, küberturvalisus, energia ja jätkusuutlikud tehnoloogiad. Aastatel 2021-2022 toimus rekordiline kapitali sissevool, mida soodustasid soodsad maksutingimused ja riskikapitalifondide suur aktiivsus. 2023. aastal suunati märkimisväärseid investeringuid tehnoloogiasse ja innovatsiooni, mis on tingitud idufirmade arvu kasvust ja nende ülemaailmsest laienemisest. Leedu fintech-turg on investorite jaoks eriti atraktiivne, mida tõendavad sellised suured tehingud nagu Vintedi ja TransferGo rahastamisvoorud (Invest Lithuania, i.a.).

Läti. 2024. aasta lõpuks tegutseb Lätis umbes 500 idufirmat. Aasta jooksul kaasatud investeringute kogusumma oli ligikaudu 655,4 miljonit USA dollarit. Aasta jooksul ligi meelitatud investeringute kogusumma oli ligikaudu 655,4 miljonit USA dollarit, millest märkimisväärne osa oli suunatud kõrgtehnoloogilisse tootmisse, info- ja kommunikatsioonitehnoloogiasse, energeetikasse ja lennundusse. Need andmed esitas Läti Investeerimis- ja Arenguagentuur (LIAA), mis meelitas aasta jooksul aktiivselt investeringuid riiki (Investment and Development Agency of Latvia, 2024). Lisaks toetatakse Läti idufirmade ökosüsteemi inkubaatoriprogrammide, kiirendite ja mitmesuguste ürituste kaudu, mida korraldatakse näiteks Riias. See hõlmab selliseid algatusi nagu rahvusvaheliste konverentside toetamine (nt TechChill) ja otsetoetused ettevõtjatele (Invest in Latvia, 2023). Lisaks võttis riigi valitsus 2017. aastal vastu seaduse „Startup-ettevõtete abistamise kohta“, millega nähakse ette asjakohased maksusoodustused. Peamised vahendid Läti idufirmade stimuleerimiseks on järgmised:

- **idufirmade viisa** - lihtsustatud tööviisaprotsess välismaistele idufirmadele

- **rahalist toetused** - hõlmavad innovatsiooni ja tehnoloogilise arengu toetamist, näiteks rohelise innovatsiooni ja infotehnoloogia toetuskavad;
- **soodne maksustamine** - alustavad ettevõtted saavad kasu vähendatud sotsiaalkindlustusmaksu ja ettevõtte tulumaksu määrast. Lisaks sellele kehtib eriline maksurežiim (palga maksustamise katab riik), kui ettevõtte kasutab kõrge kvalifikatsiooniga töötajate (näiteks doktorikraadiga - PhD) tööjõudu. Sellist riiklikku toetust antakse üheks aastaks ja seejärel tehakse otsus selle pikendamise kohta.
- **kiirendus- ja toetusprogrammid** - sealhulgas Innovatsiooniakadeemia ja LIAA tehnoloogiaettevõtluskeskus, mis aitavad alustavatel ettevõtetel laieneda ja investeeringuid kaasata.

Olemasolevate meetmete positiivse mõjuna loodab riik, et igal aastal luuakse vähemalt 20 uut alustavat ettevõtet. Lisaks sellele võivad idufirmade välismaised juhid ja investorid saada ajutisi elamislubasid kuni 3 aastaks (Invest Latvia, i.a.).

Eesti. Eesti idufirmade kogemust analüüsid selgub, et 2018. aasta oli kohalike idufirmade jaoks väga viljakas. Kokku kaasasid Eesti idufirmad ligikaudu 328 miljonit eurot, kusjuures keskmine investeering oli 10,9 miljonit eurot.

2024. aasta lõpus oli Eestis märkimisväärne arv idufirmasid, samas kui riik tugevdab jätkuvalt oma positsiooni ühe Euroopa juhtiva tehnoloogiakeskkonnana. 2024. aastal sõlmisid Eesti idufirmad 61 investeerimislepingut kogusummas 726 miljonit USA dollarit, mis on oluliselt rohkem kui naaberriikides (Invest in Estonia, 2024). Kõige aktiivsemad sektorid on fintech, logistika, taastuvenergia, arukad linnad ja digitaalne pangandus (Invest in Estonia, 2024).

Eesti kõige kiiremini kasvavate idufirmade hulka kuuluvad 2024. aastal Ringy (ringmajandus); Wallester (fintech); Vok Bikes (kliimatehnoloogia); Montonio (maksüsteemid); Roofit.Solar (päikeseenergia) ja Tuum (digitaalne pangandus) (Invest in Estonia, 2024).

Startup Estonia juhi Maarika Truu sõnul kasvab välisinvestorite huvi Eesti idufirmade vastu, mis räägib hästi toimivast idufirmade ökosüsteemist ning kinnitab ka ettevõtluskeskkonna usaldusväärset ja läbipaistvust. 2018. aastal andis Eesti idufirmad tööd 3763 inimesele (Invest in Estonia, 2019).

Suurimate kohalike idufirmade hulka, mis löid 62% kõigist uutest töökohtadest, kuuluvad: Transferwise (+239 töötajat), Taxify (+92), Monese (+57), Veriff (+54) ja Pipedrive (+53). Kõige kiiremini kasvas alustav ettevõtte Veriff, kes suurendas oma töötajate arvu peaaegu 500% (Delfi, 2019). Delfi on meediaväljaanne, mitte teaduslik allikas. Käesolevas töös viidati sellele allikale kontekstuaalseks illustreerimiseks, et näidata avaliku diskursuse tooni ja huvi idufirmade arengu vastu Eestis. Kasutatud vaid toetava materjalina, mitte järelduste tegemiseks.

Tööhõive kasv idufirmade sektoris annab märkimisväärseid maksutuluseid. Eesti idufirmade kogukäive viimase 3 aasta jooksul oli vastavalt: 2021 - ligikaudu 2,53 miljardit eurot; 2022 - ligikaudu 2,99 miljardit eurot; 2023 - ligikaudu 3,1 miljardit eurot; 2024 (esimesel poolaastal) - 1,69 miljardit eurot, mis on 11% rohkem kui 2023. aasta samal perioodil (Startup Estonia 2023; Invest in Estonia, 2024).

Sellisel juhul kuuluvad kõige paremini toimivate ettevõtete (suurima käibega ettevõtted) hulka järgmised ettevõtted: Bolt - 1,2 miljardit eurot (2023), 618,3 miljonit eurot (2024. aasta esimene poolaasta); Pipedrive - 293 miljonit eurot (2023), 130,8 miljonit eurot (2024. aasta esimene poolaasta); Veriff - 68,2 miljonit eurot (2023), 59,1 miljonit eurot (2024. aasta esimene poolaasta); Boku - 53,6 miljonit eurot (2023), 53,6 miljonit eurot (2024. aasta esimene poolaasta); Sunly - 53,6 miljonit eurot (2023); Boku - 53,5 miljonit eurot (2023); DefSecIntel - 25,7 miljonit eurot (2024. aasta esimene poolaasta); Playtech - 24,3 miljonit eurot (2024. aasta esimene poolaasta). (Startup Estonia 2024; Invest in Estonia, 2024).

Eesti idufirmade ökosüsteem areneb vaatamata ülemaailmsetele majandusprobleemidele jätkuvalt aktiivselt ning valitsus panustab DeepTechi ja DefenceTechi edasisele arengule. Mõistes idufirmade tähtsust majandusele, töötab Eesti valitsus selle nimel, et veelgi parandada ettevõtluskeskkonda ettevõtete tegutsemiseks. Näiteks on Eestis kättesaadav kaugtähtkirjastamine. COVID-19 pandeemia ajal hakkasid kohalikud notarid kasutama veebipõhist notariseerimist, kasutades Eesti idufirma Veriffi tehnoloogiat. See võimaldas teatavaid notariaaltoiminguid teha videolinkide kaudu eemalt, kasutades elektroonilisi isikut tõendavaid dokumente (ID-kaart, mobiil-ID, digitaalne ID või e-residentsus) (Invest in Estonia, 2020).

Lisaks sellele viidi ellu algatus luua Eesti idufirmade juriidiliste dokumentide avalik andmebaas. Startup Estonia koostas ja avaldas koos Eesti Erakapitali ja Riskikapitali Assotsiatsiooni (EstVCA) ja üheksa advokaadibürooga 22 tasuta juriidilist dokumenti, mis on vajalikud idufirmade käivitamiseks ja juhtimiseks. Dokumentide hulka kuuluvad asutajate lepingud, ettevõtte põhikiri, investeringute kaasamise dokumendid, rendilepingud, intellektuaalomandi üleandmise lepingud ja muud õiguslikult olulised dokumendid. Esialgne pakett loodi 2017. aastal ning seda ajakohastati ja laiendati 2020. aastal, lisades selgitusi ja täiustatud malle (EstVCA 2017).

On ka muid struktuure, mis toetavad alustavate ettevõtete tegevust (vt. lisa 1).

Rahvusvahelistes näidetes ilmnes, et kuigi idufirmade edutegurid ja arengut toetavad poliitikad võivad üldjoontes kattuda nagu ligipääs kapitalile, toetav regulatiivne raamistik ja innovatsioonivõimekus, on nende rakendumine tugevalt mõjutatud riigi spetsiifikast: õiguskeskkonnast, maksusüsteemist, tööjõuturust ja kultuurilistest ettevõtlushoiakutest. See tähendab, et edukad lahendused ühes riigis ei pruugi olla ülekantavad teise ilma kohandusteta. Et mõista, kuidas need tegurid toimivad idufirmade arengut suunava süsteemina ka Eesti kontekstis, tuleb esmalt vaadelda, milliseid mõjureid kirjanduses kõige sagedamini esile tuuakse ning kuidas neid teoreetiliselt käsitletakse. Järgmine alapeatükk keskendubki nende kõige olulisemate idufirmasid mõjutavate tegurite süstematiseerimisele, toetudes akadeemilistele allikatele ja rahvusvahelistele uuringutele.

1.3 Ettevõtete tulemuslikkust mõjutavad tegurid: üldine vaade

Ettevõtete edukuse ja edutegureid on käsitletud juhtimisteadustes kui üht võtmeküsimust organisatsioonide toimimise ja arengu mõistmisel. Selle all mõistetakse organisatsiooni võimekust saavutada oma eesmärged, tekitama kasumit, kasvada ning kohaneda muutuvate tingimustega (Richard et al., 2009). Tulemusi mõjutavad nii sisemised kui välised tegurid, mille olemust on kirjanduses käsitletud mitmesuguste lähenemiste kaudu.

Üks mõjukamaid lähenemisviise on ressursipõhine vaade (RBV), mille kohaselt ettevõtte pikaajaline konkurentsieelis põhineb tema ainulaadsetel ja raskesti jäljendatavatel ressurssidel (Barney, 1991; Wernerfelt, 1984). Selliste ressursside hulka võivad kuuluda inimkapital, tehnoloogilised võimekused, organisatsioonikultuur, strateegiline paindlikkus või teadmiste haldamine.

Lisaks ressursipõhisele lähenemisviisile rõhutavad paljud teadlased ka juhtimistavade kvaliteeti. Blum ja Van Reenen (2007) leidsid, et juhtimise efektiivsus, näiteks eesmärkide seadmine, tulemuslikkuse jälgimine ja töötajate motiveerimine, mõjutab oluliselt ettevõtte finantstulemusi. Halvasti juhitud ettevõtted ei suuda sageli oma kasvu- ja kasumipotentsiaali realiseerida isegi siis, kui nad on soodsas turupositsioonis. Strateegilise juhtimise teooriad, nagu Porteri konkurentsistrateegia raamistik (1980), toovad ettevõtte positsiooni mõjutavate võtmeteguritena esile välised keskkonnategurid – konkurentsi tase, tarneahelad, ressursikulud ja regulatiivne keskkond. Lisaks on tähtsust kogunud dünaamiliste võimete kontseptsioon (Teece, Pisano & Shuen, 1997), mille kohaselt on ettevõtte võime kiiresti muutustele reageerida ja oma strateegiat kohandada edu eelduseks.

Ettevõtete tulemuslikkust mõjutavad ka kultuurilised ja institutsionaalsed tegurid. Hofstede (2001) kirjeldab, kuidas riigi väärtused, riskitaluvus ja hierarhia aktsepteerimine mõjutavad ettevõtluskultuuri ja otsustusprotsesse. Näiteks ühiskondades, kus vigade tegemine on sotsiaalselt aktsepteeritav (näiteks Ameerika Ühendriigid), on inimesed altimad katsetama ja riske võtma.

Ülaltoodud mudelid ja teooriad loovad aluse ettevõtte edu süsteemseks mõistmiseks. Siiski tuleks arvesse võtta, et idufirmadel, eriti idufirmadel, on mitmeid spetsiifilisi omadusi: piiratud ressursid, suur ebakindlus, kiire kasvu vajadus ja sõltuvus välisinvesteeringutest. Seetõttu on vaja idufirmade tulemuslikkust mõjutavaid tegureid eraldi kaaluda.

Järgmises alajaotuses uuritakse idufirmade tegureid, mis võivad mõjutada nende ellujäämist ja arengupotentsiaali Eesti kontekstis.

1.4 Ülevaade alustavate ettevõtete tulemuslikkust mõjutavatest teguritest

Alustava ettevõtte jätkusuutlik toimimine eeldab pidevat järelevalvet tegurite üle, mis võivad mõjutada selle tegevuse tõhusust. Praegu on selles uurimisvaldkonnas kogunenud mõningaid teoreetilisi ja praktilisi kogemusi (S. P. H. Triono et al., 2021, lk 529). Siiski tuleb märkida, et selles valdkonnas saadud tulemused ei kajasta sageli täielikult Eesti idufirmade toimimise eripärasid. Eeltoodut arvestades pakub autor tegurite süstematiseerimise kriteeriumidena välja järgmised: „avalumise objektiivsus“, „kontrollimise võimalus“, „mõju suunatus“. Neid kriteeriume kasutades analüüsitakse järgnevalt (vt joonis 3) startup-ettevõtte efektiivsust mõjutavate tegurite kogumit.

Käivitamise tulemuslikkust mõjutavad tegurid võib jagada „kontrollitavateks“ ja „mittekontrollitavateks“ teguriteks.

Kontrollitavad tegurid on need, mida idufirma meeskond saab aktiivselt mõjutada.

- Ettevõtjameeskonna kvaliteet - Startup Genome (2018) uuringu kohaselt on kõige edukamad idufirmad need, mille asutajatel on ettevõtlus- ja juhtimiskogemus ning erinevad kompetentsid (tehnoloogia, rahandus, turundus). Seda saab hinnata meeskonnaliikmete kogemuse, pühendumise taseme ja oskuse kaudu teha otsuseid ebakindluse tingimustes.
- Toote- ja turustrateegia - Tõhusad idufirmad arendavad sageli toote, pidades silmas sihtrühma konkreetset valupunkti. Toote ja turu sobivuse teooria (Marc Andreessen) rõhutab vajadust toote ja turu vajaduste täpse vastavuse järele. Seda saab hinnata kasutajate kaasamise näitajate, säilitamismäärade ja MVP iteratsioonide arvu abil.
- Finantsjuhtimine - vaatamata piiratud ressurssidele on ellujäämise võti nõuetekohane eelarve juhtimine. Finantsdistipliin, kulutuste kiiruse juhtimine on kriitilise tähtsusega.
- Tehnoloogia ja innovatsiooni kasutamine - tehnoloogilisele innovatsioonile keskenduvad idufirmad võivad saada konkurentsieelise. Christenseni (1997) sõnul määrab võime võtta kasutusele läbimurdelisi uuendusi, kas idufirma on võimeline tõrjuma väljakujunenud ettevõtjaid.

Kontrollimata tegurid - need on välised tingimused, mida alustav ettevõtte ei saa otseselt mõjutada.

- Makromajanduslik ja õiguslik keskkond - idufirmad on eriti tundlikud maksu- ja regulatiivse poliitika suhtes. Erinevalt küpsetest ettevõtetest ei ole neil vahendeid õiguslikuks kohandamiseks. Oluline on ka institutsionaalse toetuse stabiilsus: toetuste kättesaadavus, stiimulid investoritele.
- Turu ebastabiilsus - uutel ettevõtetel puudub väljakujunenud kliendibaas, mis muudab nad haavatavaks nõudluse kõikumise ja tarbijakäitumise muutuste suhtes. Eriti olulised on turusignaalid ja klientide käitumise analüüs.
- Konkurentsikeskkond - alustavad ettevõtted alahindavad sageli konkurentsi taset või neil puudub täpne teave konkurentide strateegiate kohta. Seda tegurit saab hinnata ärikeskkonna tegurite analüüsimise ja turu jälgimise kaudu.

- Kultuurilised ja sotsiaalsed tõkked - oluline roll on ühiskonna suhtumisel ettevõtlusse, riskide ja ebaõnnestumiste tajumisel. Näiteks riikides, kus on kõrge tolerantsus ebaõnnestumiste suhtes (nt USA), alustavad ettevõtjad suurema tõenäosusega uuesti, samas kui konservatiivsemates ühiskondades võib ebaõnnestumine ettevõtjat demotiveerida.

Lisaks sellele on olemas ka muid kategoriseerimiskriteeriume.

Avaldamise objektiivsus. Makrokeskkonna peamised objektiivsed tegurid, mis mõjutavad alustavate ettevõtete tegevust, on järgmised:

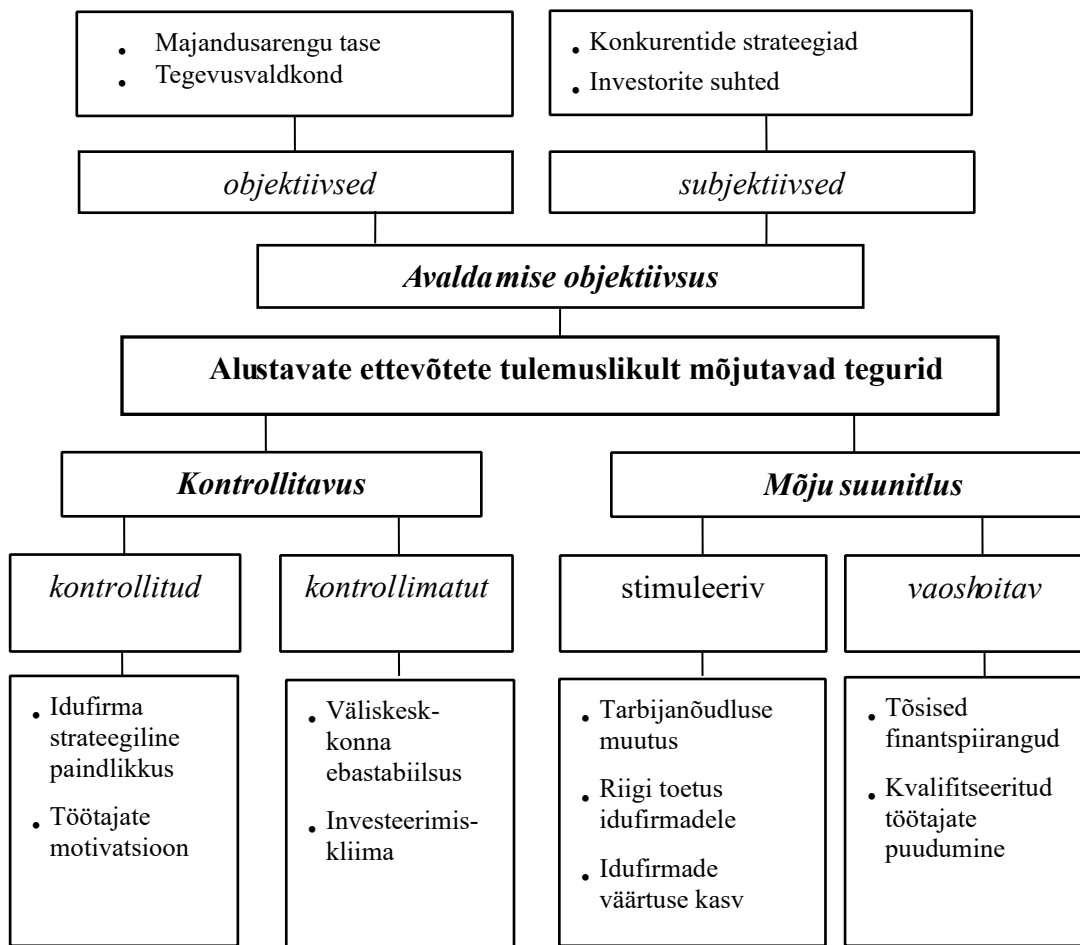
- majandusarengu tase – väljendub majandustsükli faaside (taastumine; majanduslangus; kriis; majanduslangus) mõjus iga alustava ettevõtte tegevusele. Tegur on prognoositav teatud tõenäosusega ja mõjutab idufirma arengut (vt joonis 3);
- tegevusvaldkond – ebaõnnestunult valitud tegevusprioriteet idufirmale võib tegelikult aeglustada selle arengut ja viia ettevõtte sulgemiseni.

Subjektiivsed mõjutegurid on järgmised: konkurentide turustrateegiad; suhted potentsiaalsete investoritega. Investorite suhted - hõlmab paindlike kaubandusskeemide kasutamist, mis tagavad kõigi osalejate huvide mõistliku kompromissi.

Kontrollitavus. Selle kriteeriumi kohaselt võib käivitamist mõjutavaid tegureid jagada kontrollitavateks ja mittekontrollitavateks teguriteks. Kontrollitavate tegurite hulka kuuluvad:

- idufirma strateegiline paindlikkus – võime mitmekesistada idufirma tegevust, et minimeerida sellega seotud riske. See avaldub siis, kui idufirma kavatses arendada uut toodet või turgu;
- töötajate motivatsioon – oluline, et tagada idufirma tulemuslikkus.

Motivatsioonisüsteemi puudumine (või valesti prioritseeritud motivatsioon) põhjustab töötajates vastureaktsiooni - muutuste vastuseisu mõju. Selle ületamiseks on vaja kaasata töötajad otsuste tegemisse ja toetada töötajate professionaalset arengut.

Joonis 3. Alustavate ettevõtete tulemuslikkust mõjutavate tegurite klassifikatsioon.

Allikas: (S. P. H. Triono et al., 2021, lk 529), töödeldud autori poolt Kontrollimatutele teguritele soovitab autor lisada järgmised:

- väliskeskonna ebastabiilsus – avaldub ebasoodsates mõjudes alustavale ettevõttele. Peamine probleem on siinkohal puudulik (ebatäpne) teave konkurentide strateegiate, klientide ootuste jne kohta;
- investeerimiskliima – saab hinnata välismaiste otseinvesteeringute mahu järgi konkreetsesse Eesti idufirmasse. Praktikas iseloomustab see välisinvestorite tegelikke eelistusi ja on seega võrdluspunktiks teistele müügist huvitatud idufirmadele.

Mõju suunitlus. Selle kriteeriumi kohaselt jagunevad tegurid stimuleerivateks ja pärssivateks. Stimuleerivate tegurite hulka kuuluvad:

- tarbijanõudluse muutus – väljendub tarbijate huvi vähenemises traditsiooniliseks muutunud toote vastu (millel puudub suur uudsus). See sunnib idufirma omanikke otsima uuenduslikke ideid või viib projekti lõpetamiseni;
- riigi toetus idufirmadele – vajalike stiimulite väljatöötamine valitsusasutuste poolt (soodne maksustamine; idufirmade krediteerimine ja subsideerimine, nende moraalne motivatsioon jne). Need vahendid mitte ainult ei minimeeri innovaatiliste toodete väljatöötamise ja rakendamise seotud riske, vaid suurendavad ka idufirmade vastutust oma kohustuste täitmise eest;
- idufirmade väärtuse kasv on enamiku idufirmade omanike jaoks üks olulisemaid ärilisi prioriteete. Selle näitaja positiivne dünaamika võib huvitada investoreid, et rahastada paljulubavat idufirmade tegevust, millel on tõsine kasvupotentsiaal erinevatel turgudel.

Tegurid, mis piiravad alustava ettevõtte arengut, on järgmised: tõsised finantspiirangud ja kvalifitseeritud töötajate puudumine.

Üheks olulisemaks idufirmasid mõjutavaks teguriks on maksukeskkond, mis määrab nii ettevõtte kulustruktuuri kui ka investorite huvi. Seetõttu analüüsitakse järgmises alajaotuses Eesti maksusüsteemi mõju idufirmade tegevuse efektiivsusele.

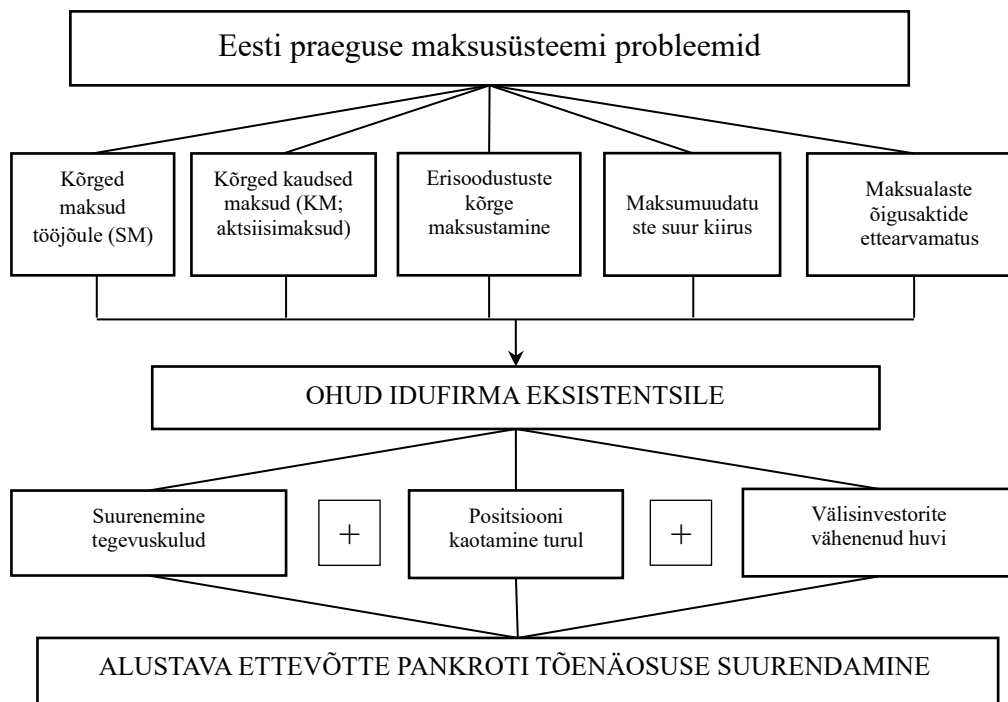
1.5 Maksusüsteemi mõju idufirmade tõhususele

Maksukoormus avaldab sure mõju alustava ettevõtte tegevuskuludele ja kasumimarginaali, selle pärast maksusüsteemi mõju avaldamine idufirmade tõhususe hindamisel väga oluline. Eesti maksukeskkonna väga kiire arendamine ja raske prognoositavus mõjutavad otseselt nii idufirmade arenguvõimalusi kui ka välisinvestorite huvi. Sellepärast töös käsitletakse eraldi maksusüsteemiga seotud väljakutsed ning analüüsitakse nende mõju alustavatele ettevõtetele.

Üks olulisemaid probleeme, millega teadlased, maksupraktikud ja maksustamist haldavad riigiasutused silmitsi seisavad, on kõigi majandusüksuste, sealhulgas alustavate ettevõtete maksukoormuse optimaalse taseme kindlaksmääramine.

Kirjanduse analüütiline ülevaade võimaldas autoril tuua välja praeguse maksusüsteemi põhiprobleemid (Pwc Estonia, 2023; Azola Legal Services, 2024).

Need probleemid piiravad Eesti idufirmade äritegevust, mõjutades negatiivselt majanduskasvu kiirust (joonis 4).

Selgitus: SN - sotsiaalmaks. KM - käibemaks.

Joonis 4. Eesti praeguse maksusüsteemi peamised probleemid

Allikas: koostatud autori poolt kirjandusülevaate tulemuste põhjal

Maksumuudatuste kiirus ja ettearvamatus on Eesti praeguse maksusüsteemi kõige suurem puudus. Näiteks justiitsministeeriumi andmetel muutus 2017. aastal 56% Eesti õigusaktidest vähemalt korra. Maksupoliitikast on kadunud visioon ja eesmärkide selgus.

Erinevalt küpsetest ettevõtetest on alustavad ettevõtted eriti tundlikud maksukoormuse ja eelarvepoliitika ebastabiilsuse suhtes. Vaatleme, kuidas need probleemid (joonis 4) mõjutavad alustavaid ettevõtteid.

1. Kõrged tööjõumaksud

Varajase staadiumi idufirmade puhul on tööjõukulud sageli peamine kuluartikkel, kuna neil ei ole märkimisväärset materiaalses vara. Kõrged sotsiaalmaksud ja tulumaksud raskendavad kõrgelt kvalifitseeritud töötajate palkamist. See sunnib meeskondi kas piirduma väikese arvu töötajatega või kasutama alternatiivseid koostöövorme (allhanked, alltöövõtt), millel võib olla negatiivne mõju meeskonna ühtekuuluvusele ja jätkusuutlikkusele.

2. Kõrged kaudsed maksud (käibemaks, aktsiisimaksud)

Uute toodete või teenustega turule sisenevad alustavad ettevõtted tegutsevad sageli madala kasumimarginaaliga ja suure ebakindlusega nõudluse suhtes. Käibemaks võib avaldada märkimisväärset survet käibekapitalile, eriti kui kliendid tasuvad arveid hilinemisega. See vähendab likviidsust, raskendab tegevuse laiendamist ja sunnib alustavaid ettevõtteid keskenduma pigem lühiajalisele ellujäämisele kui kasvule.

3. Erisoodustuste kõrge maksustamine

Idufirmad kasutavad sageli töötajatele mittemateriaalseid stiimulite vorme - boonuseid, soodsaid omakapitali osaluse tingimusi. Selliste kokkulepete range maksustamine vähendab nende atraktiivsust. See piirab idufirmade võimet konkureerida suurettevõtetega töötajate pärast, eriti IT-spetsialistide puuduse tingimustes. Rahvusvahelises praktikas (nt USAs, Iisraelis) antakse idufirmadele maksusoodustusi optioonidele, mis suurendab nende konkurentsivõimet.

4. Maksumuudatuste suur kiirus

Kiiresti muutuvad maksueeskirjad nõuavad pidevat jälgimist ja ärimudeli kohandamist. Alustavatel ettevõtetel, kus ressursid on piiratud ja strateegiline planeerimine on ebastabiilne, paneb see meeskonnale lisakoormuse. Ebakindlas keskkonnas võib see tegur lükata toote turuletoomist edasi või vähendada investorite usaldust, eriti kui muutub dividendide, palkade jne maksustamine.

5. Maksuseaduste ettearvamatus

Alustava ettevõtte jaoks on oluline, et keskkond oleks prognoositav vähemalt 12-24 kuu perspektiivis, sest see on ajavahemik, mis hõlmab esimesi rahastamisvoore ja tegevuse käivitamist. Kui õigusaktid on ebastabiilsed ja mängureeglid võivad igal hetkel muutuda, peavad investorid sellist jurisdiktsiooni kõrge riskiga. See muudab riigi riskikapitali investeringute ligimeelitamiseks vähem atraktiivseks ja sunnib idufirmasid registreerima end prognoositavamates riikides (nt e-residentsuse kaudu, et avada ettevõtte Eestis, kuid vältida maksuresidentsust).

Lisaks suurendavad hiljutised muudatused (käibemaksu tõus 22%-ni, tulumaksu tõus 22%-ni) ka kõigi ettevõtjate, sealhulgas alustavate ettevõtete maksukoormust. Maksude „ralli“ jätkub veelgi. Näiteks alates 1. juulist 2025 on käibemaks 24% ja alates 2026. aastast võetakse kasutusele nn kaitsemaks (2% ettevõtlusüksuste teenitud kasumist).

Ettevõtluse ebakindlus maksukeskkonnas vähendab Eesti atraktiivsust välisinvestorite jaoks, kes kaaluvad investeerimist erinevatesse kohalikesse idufirmadesse. Välisinvestorid on huvitatud ärikeskkonna usaldusväärsusest ja prognoositavusest. Sellega seoses peaks alustavate ettevõtete maksukoormus olema võimalikult madal. Arvestades asjaolu, et Eesti majandusressursid on piiratud, on soovitatav parandada praegust maksusüsteemi alternatiivsete (innovaatiliste) ärimudelite kasutamise stimuleerimise suunas, mis on tavaliselt alustavate ettevõtete loomise ja edasise laienemise aluseks.

Praeguse maksusüsteemi ebatäiuslikkus põhjustab omakorda mitmeid probleeme (vt allpool esitatud tabel) alustavatele ettevõtetele, mis on eriti haavatavad nende elutsükli algfaasis (eelviimane faas; stardifaas - vt joonis 2). Sel juhul halvenevad nende prognoositavad finants- ja majandusnäitajad, investeringud ja strateegilised positsioonid turul.

Tabel 2. Peamised maksusüsteemist tingitud probleemid alustavatel ettevõtetel

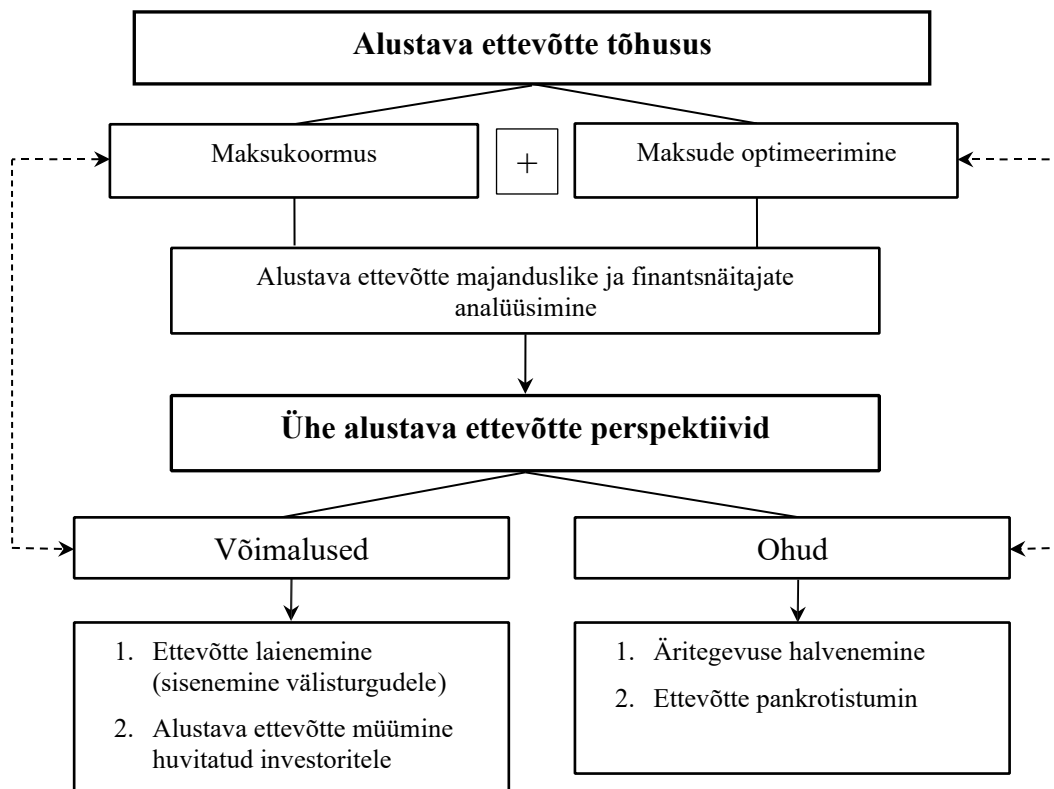
Probleem	Mõju tagajärjed alustavale ettevõttele
Alustavate ettevõtete kõrge maksukoormus	Viib majandusliku ressursi (seadmed, personal jne) maksumuse suurenemiseni.
Alustavate ettevõtete finantspiirangud	Tekitab tõkkeid ettevõtte kiirele laienemisele (sisenemine välisturgudele)
Potentsiaalsete investorite otsimine idufirmale	Muutused turuolukorras (raskused loodava toote müügi prognoosimisel)
Startupi vähenenud konkurentsivõime	Finants- ja majandustulemuste halvenemine

Allikas: autori koostatud

Kõrge maksukoormus toob kaasa teatavad finantspiirangud, mis takistavad alustava ettevõtte asutajatel kvalitatiivselt planeerida ettevõtte arenguga seotud küsimusi. Selle tulemusena peavad idufirma omanikud otsima potentsiaalseid investoreid, kes on valmis ettevõtte edasist arengut rahastama. Mõnikord kestavad need otsingud piisavalt kaua ja turuolukord muutub (turule ilmuvad sarnased ärimudelid, mis pakuvad tarbijatele identseid tooteid). Keerulisemaks muutub ka müügi mahuga ja -aja prognoosimine uutele potentsiaalsetele klientidele.

Eespool nimetatud probleemide kumulatiivne mõju toob kaasa alustavate ettevõtete konkurentsivõime vähenemise erinevate üldiste näitajate (kasumlikkus; finantsstabiilsus;

äritegevus) osas. Allpool käsitletakse maksukoormuse mõju mehhanismi idufirma tegevuse tõhususele (joonis 5).

Joonis 5. Maksukoormuse mõju idufirmade tulemuslikkusele

Allikas: autori koostatud

Kavandatava kava analüüs võimaldab meil jälgida praeguse maksusüsteemi mõju alustava ettevõtte üldistele tulemusnäitajatele (lisandväärtus turul; finantsstabiilsus, äritegevus jne). Autor käsitleb mõju mehhanismi üksikasjalikumalt mitme tüüpilise olukorra näitel.

I. «Alustava ettevõtte tegevuskulud muutuvad - toote hind on konstantne». Tööjõumaksude mõjul võivad tegevuskulud suurened. Kui toote hind ei muutu, on maksukoormuse muutus võrdne kasumimarginaali muutusega. Teisisõnu, kulude kasv 1 rahaühiku võrra (maksukoormuse suurenemise tõttu) on võrdne alustava ettevõtte kasumi vähenemisega 1 rahaühiku võrra. Ja vastupidi. Minimaalsete tegevuskulude ja konstantse tootehinna korral kipub alustava ettevõtte kasum olema maksimaalne. Selle tulemusena paraneb

kasumlikkus. Juhul, kui tegevuskulud on maksimeeritud ja toote hind on muutumatu, väheneb iduettevõtte kasum, mis halvendab kasumlikkust.

2. «Alustava ettevõtte tegevuse kulud muutuvad - muutub toote hind». Kui tööjõumaksud on madalad, toote kulud on minimaalsed ja kasum on konstantne, siis on idufirmal võimalus vähendada toote hinda ja seega mõjutada müügimahtu. Müügimahu suurenemine mõjub positiivselt ettevõtte tulemuslikkusele. Juhul, kui tööjõumaksude väärtus tegevuskuludes on maksimaalne ja kasum on muutumatu, tõuseb toote hind. Selle tulemusena mõjutab see negatiivselt müügimahtu (need vähenevad). Sellest tulenevalt halveneb ka ettevõtte tulemuslikkus. Lisaks mõjutab toote hinna muutumine automaatselt käibemaksu summat, mida alustav ettevõtte peab riigile maksuma.

Selle osa materjali kokku võttes jõudis töö autor järeldusele: praegune maksusüsteem mõjutab tõsiselt alustava ettevõtte tulemuslikkust. Kui konkurendid on aktiivsed, siis on vaja säilitada sihtturgu paindlikuma hinnapoliitika abil. Sellises olukorras on äritegevuse näitajad (kuna need põhinevad müügimahul) suuremaks prioriteediks. Kui konkurendid ei ole hindade alandamisel agressiivsed, võib alustav ettevõtte keskenduda kasumlikkuse ja finantsstabiilsuse parandamisele.

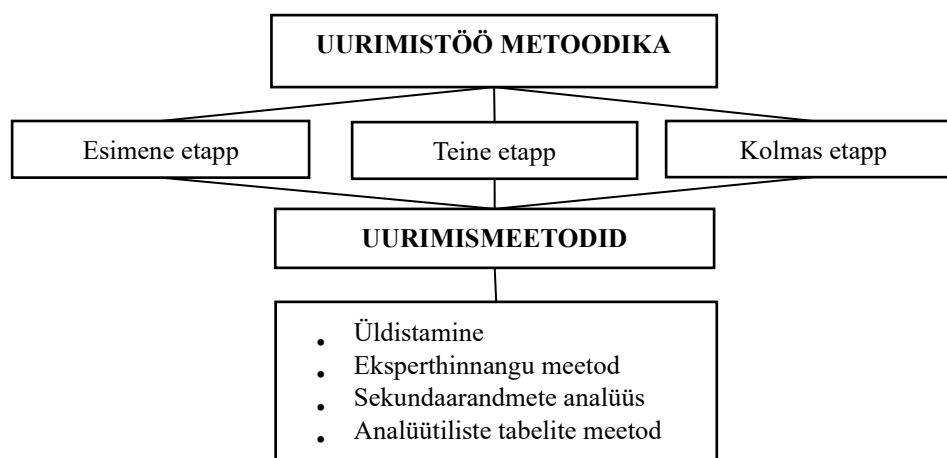
Selle osa materjali kokku võttes võib öelda, et teoreetiline ülevaade võimaldas mõista idufirmade toimimise aluseid, arenguetappe ning neid mõjutavaid tegureid. Samuti selgus, et maksukeskkond omab olulist rolli idufirmade elujõulisuse kujundamisel. Autor jõudis järeldusele: praegune maksusüsteem mõjutab tõsiselt alustava ettevõtte tulemuslikkust. Kui konkurendid on aktiivsed, siis on vaja säilitada sihtturgu paindlikuma hinnapoliitika abil. Sellises olukorras on äritegevuse näitajad (kuna need põhinevad müügimahul) suuremaks prioriteediks. Kui konkurendid ei ole hindade alandamisel agressiivsed, võib alustav ettevõtte keskenduda kasumlikkuse ja finantsstabiilsuse parandamisele. Järgnevas peatükis keskendutakse konkreetselt Eesti idufirmade tegevuskeskkonnale, analüüsitakse empiirilisel nende tulemusnäitajaid, ärikeskkonna mõju ning ekspertide hinnanguid.

2. ANALÜÜS: PEAMISED VÄLJAKUTSED JA VÕIMALUSED

Teises peatükis analüüsitakse peamisi probleeme, mis takistavad kohalike idufirmade edasist kasvu, ning määratakse kindlaks välises ettevõtluskeskkonnas olemasolevad võimalused, mis võiksid seda suundumust stimuleerida.

2.1 Uurimistöö metoodika

Selles osas kirjeldatakse uurimismeetodit, mida autor kasutas lõputöö kirjutamisel. Kavandatav metoodika hõlmab struktuuriliselt mitmeid etappe (vt joonis 6).

Joonis 6. Uurimistöö metoodika

Allikas: autori koostatud

Lõputöös on võetud kasutusse kombineeritud uurimismeetodid. Lõputöös kasutatakse kvalitatiivsed ja kvantitatiivsed meetodid. Uuringu eesmärk seisnes vajadusel selgitada välja, millised tegurid mõjutavad idufirmade tulemuslikkust ja ellujäämist Eestis ning millised võimalused ja ohud idufirmad selles kontekstis esinevad ja lisaks vastavalt tulemustele pakkuda välja praktilisi soovitusi nende toetamiseks.

Uuring keskendus peamisele andmeallikale:

- sekundaarandmete analüüsile,
- ekspertide hinnanguid,
- ning startup-ökosüsteemi kirjeldavale juhtumianalüüsile.

Sekundaarandmete analüüs seisneb varem kogutud andmete kasutamises uues uurimiskontekstis (Hox & Boeije, 2005). Sekundaarandmed pärinesid usaldusväärsetest avalikest andmebaasidest nagu Startup Estonia, Crunchbase, Statistikaamet ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium. Analüüs hõlmas andmeid Eesti idufirmade majandustulemustest, tööjõu dünaamikast ja investeerimisvoogudest perioodil 2021–2024.

Juhtumite analüüs keskendus Eesti idusektori arengule viimastel aastatel, tuues välja konkreetseid näiteid edukatest ja raskustes olevatest ettevõtetest, et illustreerida uurimistulemusi. See aitas tõsta töö praktilist väärtust ja siduda teoreetilisi arusaamu tegelike olukordadega.

Uuringu käigus kogutud andmeid analüüsiti kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodil (Kalmus et al., 2015), mis võimaldas süstematiseerida ekspertide arvamusi ja tuvastada korduvaid teemasid. Statistilisi andmeid kasutati illustratiivsetel eesmärkidel, et toetada kvalitatiivseid tähelepanekuid ning näidata arengutrende.

Kasutatud mitme meetodi kombinatsioon võimaldas tasakaalustada teoreetilist raamistikku ja praktilist vaadet. See suurendas töö usaldusväärsust ja andis võimaluse tuua välja soovitusel, mis arvestavad nii teaduslikku loogikat kui ka Eesti konteksti spetsiifikat.

Esimeses etapis määratles autor uurimisprobleemi. Lisaks sõnastati lõputöö eesmärk ja eesmärgid. Samuti koostas autor esimeses etapis (pärast teiste uurijate poolt varem kirjutatud sarnastel teemadel kirjutatud töödega tutvumist) töö sisu.

Uurimismetoodika teine etapp hõlmab töö teoreetilise (1. peatükk) ja praktilise (2. ja 3. peatükk) osa kirjutamist. 1. peatüki kirjutamine põhineb vaadeldava teadusvaldkonna erialase kirjanduse analüüsil (õpikud, teadusartiklid, spetsialistide ja ekspertide arvamused jne). Selliste analüüside tulemused on aluseks käesoleva lõputöö 2. ja 3. peatüki kirjutamisel. Töö praktilise osa kirjutamise käigus on vaja hankida ja töödelda asjakohaseid lähteandmeid. Analüüsi jaoks andmete kogumisel saab kasutada avalikult kättesaadavaid teabekanaleid (Startup Estonia; Inforegister; Äriregister). Analüüsi saab teha üksikute ettevõtete kohta, mis valitakse erinevate parameetrite (ettevõtte vanus; aastakäive; tegevuskulud; töötajate arv; tööviljakus; palgafond jne) alusel.

Metoodika kolmas etapp hõlmab tulemuste tõlgendamist, üldistatavate järelduste tegemist ja asjakohaste soovitude esitamist. Järeldused ja soovitusel peaksid tulenema analüüsi tulemustest, olema selged ja kajastama otseselt uurimistulemusi.

Nagu jooniselt 6 nähtub, hõlmab metoodika erinevate meetodite kasutamist, mida rakendatakse uuringu eri etappides.

Üldistamine – kasutatakse töö sisu koostamisel ja annab võimaluse struktureerida materjal loogiliselt eraldiseisvateks osadeks. Teisisõnu on autoril varem sarnastel teemadel kirjutatud uurimistööde analüüsimise käigus võimalus võtta arvesse vaadeldavas teadusvaldkonnas kogutud varasemaid kogemusi. Lisaks tagab üldistus lõpliku töö eraldi osade omavahelise seotuse. Samuti võimaldas see meetod tuvastada peamised suundumused ja probleemid, mis on iseloomulikud Eesti idufirmadele, ning teha kokkuvõtte varasemates uuringutes ja juhtumiuuringutes esitatud kogemustest.

Ekspert hinnangute meetod - on kvalitatiivne uurimisviis, mille abil kogutakse teadmisi valdkonna spetsialistidelt. Meetod on sobilik olukorras, kus uuritaval teemal on vähe kvantitatiivseid andmeid või kui analüüsitakse keerulisi, kontekstipõhiseid nähtusi (Meuser & Nagel, 2009). Ekspert hinnangute meetodit kasutati selleks, et saada kvalitatiivset teavet spetsialistidelt, kellel on asjakohane eriharidus ja ulatuslik praktiline kogemus. See võimaldas mitte ainult fakte registreerida, vaid ka tõlgendada neid, võttes arvesse turu eripära. Ekspertiarvamused andsid täiendavat sügavust analüüsile, eriti seoses riskide, takistuste ja võimalike kasvupunktidega alustavate ettevõtete jaoks. See meetod valiti seetõttu, et kvantitatiivseid andmeid alustavate ettevõtete toimimise konkreetsete aspektide kohta oli vähe. Ekspertide hinnangu meetod - võimaldab kasutada ekspertide kogemusi keeruliste ja vähe formaliseeritud tegurite analüüsimisel. Ekspertarvamuste kogumiseks kaasati neli spetsialisti, kellel on sügav pädevus idufirmade valdkonnas ja erinev, kuid täiendav kogemustepagas. Lisaks valik põhines nende praktilisel kogemusel, akadeemilisel taustal ning aktiivsel rollil Eesti iduettevõttele ökosüsteemis. Kaks eksperti on idufirmade asutajad, kes on ise juhtinud ettevõtte arendamist selle erinevates faasides – alates idee valideerimisest kuni kasvustrateegiate rakendamiseni. Nende kogemus võimaldas hinnata idufirmade ees seisvaid reaalseid takistusi ja võimalusi turul tegutsemisel. Kolmas ekspert töötab aktiivselt finantsspetsialistina tegutsevas idufirmas, omades igapäevast kokkupuudet rahastamise, kulude juhtimise ja investorite kaasamise protsessidega. Tema hinnangud aitasid mõista finantskeskkonna mõju idufirmade

tegevusele. Neljandaks eksperdiksi oli ülikooli õppejõud ja iduettevõtluse valdkonna uurija, kes osaleb aktiivselt ka ärikiirendi ja inkubaatori eksperdina. Tema teadmised aitavad hinnata idufirmade toetuse infrastruktuuri ja arengutingimusi Eestis akadeemilisest ja struktuursest vaatepunktist. Pärast ekspertide rühma moodustamist ja töölehtede koostamist hindavad nad tegureid. Hindamiseks kasutatakse 10-punktilist hindamisskaalat (1 - miinimum; 10 - maksimum). Mõjutavate tegurite eksperthinnangu tulemuste põhjal arvutatakse keskmine hinne ja tegurite erikaal; määratakse standardhälve ja variatsioonikoefitsient. Lõppetapis reastatakse tegurid vastavalt nende mõju astmele ettevõtte käivitamisele.

Majandusnäitajate analüüsi kasutatakse konkreetsete idufirmade finants-, investeerimis- ja tegevusandmete uurimisel. See võimaldab hinnata ärimudelite tõhusust, kasvumäärasid ja ettevõtete stabiilsust. Selline analüüs põhineb arvuliste näitajate - müügitulu, kasumi, kasumlikkuse, kaasatud investeeringute mahu ja muude avalike andmete - tõlgendamisel.

Majandusnäitajate analüüs võimaldab jälgida idufirma arengu dünaamikat. Analüüsi teabebaasiks on idufirma aastaaruanded.

Tabel 3. Majandusnäitajad

Majandusnäitajad	
Müügitulu, eur	
Tegevuskulud, eur	
Ärikasum (kahjum), eur	
jne	

Allikas: autori koostatud

Näitajate analüüsi tulemuste põhjal sõnastatakse järeldused konkreetse idufirma ärimudeli seisukohta.

Analüütiliste tabelite meetod – annab võimaluse süstematiseerida teavet, et tuvastada teatud seoseid, mustreid ja suundumusi. See vahend võimaldab visualiseerida esialgseid andmeid kergesti arusaadavas vormis. Tabelid võrdlevad näitajaid, näitavad nende dünaamikat, arvutavad kõrvalekaldeid jne.

Vaatamata eespool käsitletud uurimismeetodite eelistele on neil ka teatavad puudused (vt tabel 4).

Tabel 4. Uurimismeetodite puudused

Tööriistad	Puudused
Üldistamine	<ul style="list-style-type: none"> • konkreetse uurija subjektiivsus meetodi kasutamisel; saab rakendada ainult ajalooliste andmete töötlemisel.
Eksperthinnangu meetod	<ul style="list-style-type: none"> • lõpptulemuse subjektiivsus, mis sõltub suuresti selle või teise eksperdi kogemusest ja intuitsioonist; suur tõenäosus, et eksperdid hindavad vaadeldavat nähtust (protsessi) valesti.
Majandusnäitajate analüüs	<ul style="list-style-type: none"> • ei võta sageli arvesse ettevõtte tegevuse nn „mittefinantsilisi“ aspekte; sõltuvus analüüsi teabebaasi kvaliteedist.
Analüütiliste tabelite meetod	<ul style="list-style-type: none"> • meetod on rakendatav ainult siis, kui töötatakse hästi struktureeritud teabega; teabe ülekoormuse võimalus, mis raskendab tajumist.

Allikas: autori koostatud

Töö selles lõigus esitatud materjali kokku võttes jõudis autor järeldusele, et tema pakutud meetodika on täielikult kooskõlas käesoleva uuringu fookusega ja saavutab eesmärgi.

Metoodika selgitamise järel analüüsitakse järgmises alapeatükis Eesti idufirmade majanduslikke näitajaid, et saada ülevaade nende tegelikust olukorrast ja arengusuundadest.

2.2 Eesti idufirmad: majanduslike tulemusnäitajate analüüsimine

Käesolevas osas analüüsitakse Eesti juhtivate, erinevates majandussektorites tegutsevate idufirmade majanduslikku ja finantsnäitajat. Allpool esitatud ettevõtted valis töö autor analüüsimiseks välja, sest neil on pikk tegutsemisaeg, mis on üks olulisemaid tõhususe näitajaid (ellujäämismäär).

Tulemuslikkuse tulemuste analüüsimisel kasutas autor ettevõtete ametlikke majandusaasta aruandeid, mis on avalikult kättesaadavad erinevatel teabeallikatel.

Tabel 5. Idufirmade tulemuslikkuse peamised majandusnäitajad

Peamised majandusnäitajad	Aasta		
	2021	2022	2023

Pipedrive OÜ, äri vanus - 14 aastat			
Müügitulu, tuh. eur	83 777	160 422	187 506
Tegevuskulud, tuh. eur	81 323	167 142	176 378
Ärikasum (kahjum), tuh. eur	2 424	-6 720	11 128
Töötajate arv, inim.	454	539	442
Tööjõu tootlikkus aastas, tuh. eur/inim.	184,5	297,6	424,2
Palgakulu, tuh. eur	26 172	31 776	26 861
Keskmine brutopalk kuus, eur/inim.	4 803	4 912	5 064
Veriff OÜ, äri vanus - 9 aastat			
Müügitulu, tuh. eur	14 221	36 056	45 311
Tegevuskulud, tuh. eur	26 942	68 937	79 467
Ärikasum (kahjum), tuh. eur	-12 721	-32 881	-34 156
Töötajate arv, inim.	373	439	323
Tööjõu tootlikkus aastas, tuh. eur/inim.	38,1	82,1	140,3
Palgakulu, tuh. eur	9 871	16 156	18 234
Keskmine brutopalk kuus, eur/inim.	2 205	3 067	4 704
Sunly AS, äri vanus - 5 aastat			
Müügitulu, tuh. eur	2 086	29 248	26 212
Tegevuskulud, tuh. eur	5 943	44 311	35 905
Ärikasum (kahjum), tuh. eur	-3 857	-15 063	-9 693
Töötajate arv, inim.	24	110	241
Tööjõu tootlikkus aastas, tuh. eur/inim.	86,9	265,9	108,8
Palgakulu, tuh. eur	471	3 740	10 154
Keskmine brutopalk kuus, eur/inim.	1 635	2 833	3 511
Boku Network Services Estonia OÜ, äri vanus - 17 aastat			
Müügitulu, tuh. eur	6 744	7 559	11 093
Tegevuskulud, tuh. eur	6 432	7 506	10 582
Ärikasum (kahjum), tuh. eur	312	53	511

Töötajate arv, inim.	88	94	99
Tööjõu tootlikkus aastas, tuh. eur/inim.	76,6	80,4	112,1
Palgakulu, tuh. eur	3 284	4 052	4 965
Keskmine brutopalk kuus, eur/inim.	3 109	3 592	4 179
Defsecintel Solutions OÜ, äri vanus - 6 aastat			
Müügitulu, tuh. eur	316	6 945	30 434
Tegevuskulud, tuh. eur	373	4 910	21 545
Ärikasum (kahjum), tuh. eur	-57	2 035	8 889
Töötajate arv, inim.	8	6	20
Tööjõu tootlikkus aastas, tuh. eur/inim.	39,5	1 157,5	1 521,7
Palgakulu, tuh. eur	163	196	1 488
Keskmine brutopalk kuus, eur/inim.	1 698	2 722	6 200

Tabel 5

Peamised majandusnäitajad	Aasta		
	2021	2022	2023
Playtech Estonia OÜ, äri vanus - 24 aastat			
Müügitulu, tuh. eur	39 146	46 794	51 346
Tegevuskulud, tuh. eur	38 168	45 325	49 352
Ärikasum (kahjum), tuh. eur	978	1 469	1 994
Töötajate arv, inim.	587	637	653
Tööjõu tootlikkus aastas, tuh. eur/inim.	66,7	73,5	78,6
Palgakulu, tuh. eur	23 070	27 822	31 418
Keskmine brutopalk kuus, eur/inim.	3 275	3 639	4 009

Allikad: (Majandusaasta Aruanded 2021-2023. Ettevõtjad: Pipedrive OÜ; Veriff OÜ; Sunly AS; Boku Network Services Estonia OÜ; Defsecintel Solutions OÜ; Playtech Estonia OÜ), töödeldud autori poolt

Tabelis 5 esitatud analüüsitulemuste põhjal tehtud järeldused.

Pipedrive OÜ

Vaatlusalusel perioodil kasvas müügitulu peaaegu 2,2 korda (83,7 miljonilt eurolt 2021. aastal 187,5 miljoni euroni 2023. aastal). Samal ajal kasvasid kulud 2022. aastal märkimisväärselt, mis viis ettevõtte 6,7 miljoni euro suuruse kahjumini. Ettevõtte juhtkonna tehtud juhtimisotsused võimaldasid ettevõttel siiski lõpetada 2023. majandusaasta 11,1 miljoni euro suuruse kasumiga.

Analüüsidest tööviljakuse dünaamikat, näeme, et selle kasv oli vaatlusalusel perioodil 2,3 korda. Samal ajal oli töötajate palgakulude kasvutempo väiksem ja ulatus 1,8-kordseks. Üldiselt võib vaatlusaluse ettevõtte tegevust pidada tõhusaks. Lisaks sellele on ta teistest alustavatest ettevõtetest ees keskmise kuupalga poolest (teisel kohal pärast Defsecintel Solutions OÜ-d).

Veriff OÜ

Vaatlusalusel perioodil kasvas müügitulu peaaegu 3,2 korda (14,2 miljonilt eurolt 2021. aastal 45,3 miljoni euroni 2023. aastal). Samal ajal on ettevõtte tegevuse kulude tase oluliselt suurem kui müügitulu ja seetõttu on ettevõtte kogu perioodi jooksul kahjumis.

Analüüsides tööviljakuse dünaamikat, on näha, et selle kasv vaatlusalusel perioodil oli 3,7 korda (38,1 tuhandelt eurolt 2021. aastal 140,3 tuhande euroni 2023. aastal). Samal ajal vähenes töötajate arv 2023. aasta lõpus 13,4% (võrreldes 2021. aastaga), mis näitab, et ettevõtte juhtkond püüab optimeerida tegevuskulusid. Veriff OÜ on keskmise kuupalga poolest 3. kohal, jäädes maha vaid Pipedrive OÜ-st ja Defsecintel Solutions OÜ-st.

Sunly AS

Ettevõtte müügitulu kasvas rohkem kui 12 korda (2,08 miljonilt eurolt 2021. aastal 26,2 miljoni euroni 2023. aastal). Seega on see ettevõtte selle näitaja kasvutempo poolest teisel kohal Defsecintel Solutions OÜ järel. Samal ajal on tegevuskulude tase oluliselt kõrgem kui müügitulu ja seetõttu on ettevõtte kahjumis, mida siiski õnnestub 2023. aasta lõpuks pisut vähendada. Töötajate arv kasvas 110 töötajalt 2022. aastal 241 töötajani 2023. aastal. Samal ajal vähenes tööviljakus enam kui poole võrra (265,9 tuhandelt eurolt 108,8 tuhandele eurole). Kui tõhususe kriteeriumiks võtta kasuminäitaja, siis ei saa selle ettevõtte tegevust tunnistada tõhusaks (3 aastat kahjumisse).

Boku Network Services Estonia OÜ

See ettevõtte näitab peaaegu kõigi näitajate positiivset dünaamikat. Näiteks müügitulu kasvumäär oli 3 tegevusaasta jooksul umbes 64%. Aastane tööviljakus kasvas vaatlusalusel perioodil 46%. Samal ajal on töötajate palkade kasvumäär umbes 34%. Kasumi maksimaalne väärtus on ettevõtte poolt fikseeritud 2023. aasta lõpuks - 511 tuhat eurot (võrreldes 2022. aastaga suurendas ettevõtte oma kasumit peaaegu 10 korda). Töötajate arv kasvab pidevalt (88 inimeselt 2021. aastal 99 inimeseni 2023. aastal). Seega võib vaadeldava ettevõtte tegevust kõikide parameetrite järgi tunnistada tõhusaks.

Defsecintel Solutions OÜ

Vaatlusalusel perioodil kasvas ettevõtte müügitulu üle 96 korra (316 tuhandelt eurolt 2021. aastal 30,4 miljoni euroni 2023. aastal). Seega on ta selle näitaja kasvutempo poolest vaadeldavate idufirmade seas rekordiline. 2023. aasta lõpus teenis ettevõtte 8,8 miljonit eurot

kasumit. Töös vaadeldud idufirmadest on Defsecintel Solutions OÜ oma töötajate keskmise kuupalga poolest esikohal - 6200 eurot. Töötajate arv kasvas 2021. aasta 8 inimeselt 2023. aastaks 20 inimesele.

Kui võtta ärimudeli optimaalsuse kriteeriumiks kasuminäitaja, võib selle ettevõtte tegevust tunnistada tõhusaks (teisel kohal Pipedrive'i järel, kes teenis 2023. aasta lõpuks 11,1 miljonit eurot kasumit).

Playtech Estonia OÜ

See ettevõtte näitab peaaegu kõigi näitajate positiivset dünaamikat. Näiteks müügitulu kasvumäär oli 3 tegevusaasta jooksul umbes 31%. Tööjõu tootlikkus kasvas vaatlusalusel perioodil 18%. Samal ajal on töötajate palkade kasvumäär umbes 22%.

Maksimaalne kasumi väärtus oli ettevõttel 2023. aasta lõpus - 1,99 miljonit eurot (võrreldes 2021. aastaga suurendas ettevõtte oma kasumit peaaegu 2 korda). Töötajate arv kasvab pidevalt (587 inimeselt 2021. aastal 653 inimeseni 2023. aastal). Seega võib vaadeldava ettevõtte tegevust kõikide parameetrite järgi tunnistada tõhusaks.

Eespool vaadeldud idufirmade üldiste tulemusnäitajate hindamise tulemused võimaldavad järeldada, et enamikul neist on piisav potentsiaal kasvuks ja edasiseks laienemiseks (sealhulgas teiste riikide turgudel). Majandusnäitajate kvantitatiivne analüüs loob baasi ärikeskkonna tegurite süvitsi käsitlemiseks. Seega keskendub järgmine osa teguritele, mis mõjutavad idufirmade strateegilisi otsuseid ja toimimist igapäevaselt.

2.3 Ärikeskkonna tegurite mõju analüüsimine idufirmade tegevusele

Selles peatükis analüüsitakse, kuidas teoorias punktis 1.3 kirjeldatud tegurid tegelikult avalduvad Eesti idufirmade tegevuses. Fookuses on tegurid nagu maksukeskkond, investeeringud, töötajate motivatsioon ja riiklik tugi. Need tegurid mõjutavad otseselt ettevõtte tulemuslikkust ning on kas toetavad või takistavad.

Tabel 6. Tegurite mõju idufirmadele teooria ja praktika põhjal

Tegur (vt 1.3)	Näided tööst	Mõju idufirmale
Maksukeskkonna ebastabiilsus	Kiired maksumuudatused, prognoosimatus (vt ptk 1.4, tabel 2)	Takistab arengut ja investeeringuid

Töötajate motivatsioon	Veriff – tööviljakus kasvas 3,7×, töötajate arv vähenes 13,4% (efektiivne juhtimine)	Toetab kasumlikkust ja paindlikkust
Investeeringumiskliima	2024. aastal 726 miljonit USD investeringuid Eesti idufirmadesse	Soodustab laienemist ja innovatsiooni
Riiklik tugi	Startup Estonia toetused, krediidskeemid, dokumentatsioon	Lihtsustab alustamist ja kasvu

Allikas: autori koostatud

Need näited kinnitavad, et teorias esitatud tegurid (punkt 1.3) avalduvad otseselt ka Eesti idufirmade tegelikus ärikeskkonnas. Seetõttu on oluline neid tegureid analüüsida nii teoreetilisel kui ka praktilisel tasandil, et mõista, kuidas tugevdada idufirmade edukust.

Tegurite läbivaatamise tulemused (vt töö p. 1.3) võimaldavad teha põhijärelduse: vaadeldavate tegurite vahel on tihe seos, st nende koostoime võib olla kaudne. Näiteks tegur «majandusarengu tase» kuulub nii makrokeskkonda kui ka on prognoositav. Autori pakutud klassifikatsiooni peamine eelis on võimalus täiendada seda uute mõjuteguritega, mis tekivad ärikeskkonna pidevate muutuste tulemusena.

Lisaks kaasati eksperdid ettevõtluskeskkonna tegurite mõju hindamiseks alustava ettevõtte tegevusele. Ekspertide koguarv on 4 inimest (vt lisa 3). Autor pakkus ekspertide valimiseks välja järgmised kriteeriumid: a) «eksperdi haridus»; b) «eksperdi tööalane positsioon». Ekspertid olid nõus andma tegurite eksperthinnangu, kuid palusid jääda anonüümseks ega soostunud oma nimesid töös avalikustama (vt lisa 3).

Ekspertide hinnangud mõjuteguritele on esitatud lisa 4. Selle tulemuste põhjal seadis autor mõjutegurid paremusjärjestusse (vt tabel 7).

Tabel 7. Idufirmade tulemuslikkust mõjutavate tegurite järjestus

Mõjufaktor	Keskmine faktorite skoor	Kaalumiskoeffitsient	Keskmine ruuthälve	Variatsioonikordaja	Faktori järjestus
<i>Avaldamise objektiivsus</i>					
Majandusarengu tase	3,25	0,0448	0,433	0,133	2
Tegevusvaldkond	2,25	0,0310	0,433	0,192	1
Konkurentide strateegiad	5,25	0,0724	0,829	0,158	3
Investorite suhted	7,25	0,1000	0,829	0,114	<u>4</u>
<i>Kontrollitavus</i>					
Idufirma strateegiline paindlikkus	5,00	0,0690	0,707	0,141	3
Töötajate motivatsioon	6,50	0,0897	0,500	0,077	<u>4</u>
Väliskesk-konna ebastabiilsus	7,75	0,1069	0,829	0,107	<u>4</u>
Investeerimis-kliima	1,75	0,0241	0,433	0,286	1
<i>Mõju suunitlus</i>					
Tarbijanõudluse muutus	8,25	0,1138	0,829	0,100	<u>5</u>
Riigi toetus idufirmadele	4,25	0,0586	0,829	0,195	2
Idufirmade väärtuse kasv	2,75	0,0379	0,433	0,157	1

Tõsised finantspiirangud	8,75	0,1207	0,433	0,049	<u>5</u>
Kvalifitseeritud töötajate puudumine	9,50	0,1310	0,500	0,053	<u>5</u>

Allikas: koostatud autori poolt ekspertide osavõtul

Tabeli 7 selgitus

1. Tegurite järjestamine viidi läbi vastavalt esitatud klassifikatsioonile (joonis 3).
2. Tegurite mõju hindamine toimub skaalal 1-10: «1» - minimaalne mõju tase; «10» - maksimaalne mõju tase.
3. Kaalutegur on konkreetse teguri keskmise hinde ja keskmiste hinde kogusumma suhe (72,50). Näiteks teguri «majandusliku arengu tase» kaalutegur on 0,0448 (3,25 / 72,50).
4. Keskmise ruuthälve ja variatsioonikoefitsient määratakse tuntud valemite abil. Võttes arvesse, et variatsioonikordajad on väiksemad kui künnisväärtus ($CV_i < 0,3$), on ekspertide arvamused kooskõlas.
5. Faktorile määratakse auaste (selle mõju olulisus alustava ettevõtte tulemuslikkusele), võttes arvesse kaalumiskoeffitsiendi väärtust (mida suurem väärtus, seda suurem on faktori mõju alustava ettevõtte tulemuslikkusele).

Saadud tulemuste analüüs (tabel 7) võimaldab teha järgmised järeldused:

- alustava ettevõtte tõhusus sõltub paljude sise- ja väliskeskkonna tegurite keerulisest mõjust. Kõik see muudab alustava ettevõtte asutajate jaoks palju keerulisemaks oma tegevuse prognoosimise ja planeerimise;
- Liigituses käsitletud ärikeskkonna teguritest mõjutavad alustava ettevõtte tulemuslikkust kõige enam: tõsised finantspiirangud, kvalifitseeritud personali puudus ja muutused tarbijate nõudluses. Neile teguritele anti kõrgeim koht (5);
- Lisaks mängivad ekspertide sõnul olulist rolli ka väliskeskkonna ebastabiilsus, investorite suhted ja töötajate motivatsioon (4. koht). Ärikliima analüüs näitas, et mitmed tegurid, sealhulgas maksukoormus, rahastamisvõimalused ja regulatiivne ebastabiilsus, mõjutavad oluliselt idufirmade arengut. Tuginedes neile tulemustele, esitatakse järgmises peatükis soovitusel, mis aitaksid suurendada Eesti idufirmade ellujäämisvõimalusi ning parandada nende kasvupotentsiaali.

3.SOOVITUSED IDUFIRMADE ELLUJÄÄMISMÄÄRA SUURENDAMISEKS EESTIS

Kolmandas peatükis uuritakse Eestis tegutsevate alustavate ettevõtete maksusoodustuste võimalikke võimalusi. Lisaks analüüsitakse võimalusi olemasolevate vahendite parandamiseks idufirmade tegevuse rahastamiseks.

3.1 Alustavate ettevõtete rahastamine Eestis: peamised allikad

Alustavate ettevõtete rahastamine erineb oluliselt suurte või keskmise suurusega ettevõtete rahastamisest. Uutel ettevõtetel puudub eelnev finantsajalugu, neil puudub potentsiaalsete investorite silmis piisav maine ja seetõttu seisavad nad peaaegu igas elutsükli etapis silmitsi mitmete probleemidega. Alustav ettevõtte ei pruugi saada soovitud rahastamist, kui selle omanikel puuduvad olulised varad vajaliku tagatise saamiseks. Teiste ekspertide uuringud näitavad, et idufirmade puhul on levinud probleemiks ja takistuseks raskused piisava kapitali hankimisel ettevõtte käivitamiseks ja edukaks toimimiseks.

Mõned eksperdid väidavad, et isiklike vahendite kaasamine alustavasse ettevõttesse mõjutab selle tulemuslikkust mitmetähenduslikult. Ühest küljest näitab isiklike vahendite investeerimine omaniku usaldust ettevõtte edule. See on potentsiaalsete partnerite jaoks oluline signaal piisava teabe puudumisel (Hechavarría, 2015, lk 28). Teisest küljest tunnevad alustavad omanikud end sõltumatumana ja seega on nad avatud kohustuse tugevdamise probleemi ohule.

Mida rohkem idufirma kasvab, seda läbipaistvamaks muutub teave ja see meelitab ligi välisrahastust. Mida kauem idufirma iseseisvalt (isiklike vahendite abil) ellu jäi, seda väiksem oli väliskapitali kulu ja suurem oli asutajate kontroll.

Samuti võib eristada teoseid, mis käsitlevad kapitali struktuuri vastupidist hierarhilist teooriat. Näiteks uuring (Mina & Laht, 2015, lk 14) näitas, et mida innovaatilisem on idufirma tegevus, seda rohkem järgib ta vastupidist hierarhilist rahastamisjärku.

Eeltoodut arvestades on käesoleva lõputöö üheks eesmärgiks analüüsida Eestis olemasolevaid ja hetkel kättesaadavaid rahastamisvõimalusi (allikaid ja meetodeid) erinevate kohalike idufirmade jaoks. Erinevatest rahastamisinstrumentidest on autor välja selgitanud peamised, st need, mis on end ettevõtluses tõestanud.

EstBAN (Estonian Business Angels Network)

Põhitegevusalaks on ettevõtluskeskkonna arendamine ekspordivõimekusega innovaatiliste alustavate ettevõtete jaoks ja ingel investeeringute mahu suurendamine, eelkõige läbi järgnevate tegevuste (MTÜ Eesti Äriinglite Assotsiatsioon: majandusaasta aruanne, 2024):

- äriinglite võrgustiku loomine ja võrgustiku laiendamine;
- kvaliteetse projektivoo ettevalmistamine, haldamine ja juurdepääsu tagamine;
- koos investeerimisvõimaluste loomine;
- äriinglite ja alustavate ettevõtjate huvide esindamine teistes erialaliitudes, siseriiklikul tasandil tervikuna, rahvusvahelises suhtluses ja õigusloomes;
- liikmete ja avalikkuse teadlikkuse tõstmine läbi koolituste ja infoürituste;
- ingel-investeeringute standard dokumentatsiooni väljatöötamine ja haldamine.

Mittetulundusühingul oli seisuga 31.12.2023. a 305 äriinglist liiget ja 15 toetajaliiget. EstBAN toetajaliikmed 2023 aastal: Verve Ventures, Prototron, Workland, Startup Estonia, Elisa Eesti, Harju Elekter, Tehnopol, KPMG, Swedbank, Civitta, Beamline, SA Tartu Teaduspark / Sparkup, NET GROUP, Crowdedhero, HTTPPOOL (MTÜ Eesti Äriinglite Assotsiatsioon: majandusaasta aruanne, 2024).

EstBAN on 2023. aasta lõpuks kasvanud 306 liikmeliseks võrgustikuks, kes investeerisid enam kui 414 tehinguga kokku 13,36 miljonit eurot. Kokkuvõttes olid EstBANi liikmete investeeringud 7,64 miljonit eurot ingelinvesteeringud, 5,49 miljonit eurot fondiinvesteeringud ja 0,19 miljonit eurot ühisrahasutusplatvormide kaudu (EstBAN, 2023).

EIS (Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus)

Fond loodi 2000. aastal ja on praegu üks suurimaid organisatsioone ettevõtluse riikliku toetamise süsteemis. Fond pakub alustavatele ettevõtetele mitte ainult rahalist toetust, vaid ka konsultatsioonitoetust. Praegu on EISi ettevõtetele järgmised koostöövõimalused fondiga:

- **«Ettevõtja teadus- ja arendustöötaja toetus»** – toetatakse ettevõtete arendustegevust, et suurendada ettevõtete teadus- ja arendustegevuse kasvu, säilitades ja luues uusi töökohti teadus- ja arendustegevuse töötajatele. Toetust makstakse maksu- ja tolliameti andmete alusel. Toetuse taotlemine toimub etapiviisiliselt (EIC, i.a.);
- **«Väikese ja keskmise suurusega ettevõtja arenguprogramm»** – toetab ettevõtete lisandväärtuse ja ekspordipotentsiaali kasvu, et julgustada ettevõtjaid investeerima rohkem protsesside, toodete ja teenuste arendamisse. Toetust saavad taotleda Eesti ettevõtlusregistrisse kantud väikesed ja keskmise suurusega ettevõtjad. Toetuse sihtpiirkond on kogu Eesti, välja arvatud Harjumaa ja Tartu linn. Jalutuskäigu ettevõtte

viimase kahe majandusaasta keskmine müügitulu peab olema vähemalt 200 tuhat eurot. Ettevõttes peab olema vähemalt 2 töötajat. Toetuse suurus on 300 tuhat eurot. Omafinantseering, vähemalt 55%. (EIC, i.a.);

- **«Innovaatiliste lahenduste loomist»** – ettevõtjate koostöö toetamine uurimisinstituutide, katselaborite ja intellektuaalomandi ekspertidega, et luua uuenduslik toode, teenus või tehnoloogia, mis pakub suuremat lisandväärtust. Toetuse suurus – 35 tuhat eurot, omafinantseering – 30 protsenti (EIC, i.a.);
- **«Euroopa Horisont EIC Accelerator»** – toetust läbimurdeliste uuenduste loomisel. EIC Accelerator ärikiirendi eesmärk on pakkuda riskikapitali üksikutele ettevõtetele tehnoloogiate ja teadmismahukate lahenduste arendamiseks ja turuleviimiseks. Suurim toetus on 2,49 miljonit eurot (millele lisandub kuni 10 miljoni euro suurune omakapitali investeering). Omafinantseering – 30 protsenti (EIC, i.a.).
- **muu toetus** – «Loomeettevõtjate arenguplaani elluviimise toetus» (toetussumma – 100 tuhat eurot. Omafinantseering – vähemalt 30%); «Sektoritevahelise mobiilsuse toetamine» (omafinantseering 30-75%); «Digitaliseerimise teekaardi toetus» (toetussumma – 10 tuhat eurot. Omafinantseering – 30-50%); «Ettevõtte arenguprogramm» (toetussumma – kuni 500 tuhat eurot kolmeks aastaks.

Omafinantseering – vähemalt 55%); «Innovatsiooniosak» (toetussumma – 7,5 tuhat eurot. Omafinantseering – 20%).

Sihtasutus KredEx

2001. aastal asutatud sihtasutus. KredEx pakub erinevaid lahendusi idufirmadele, rahastades neid erasektori riskikapitalifondide kaudu (vt tabel 8).

Tabel 8. Fondid alustavate ettevõtete rahastamiseks

Fond	Lühikirjeldus	Märkus
Superangel	Investeeringud alustavatesse tehnoloogiaettevõtetesse. Investeeringute summa kuni 1,5 miljonit eurot. Fondi alginvesteeringud - 50 000 kuni 200 000 eurot.	https://www.superangel.io/
Karma Ventures	Investeeringud alustavatesse	http://www.karma.vc/

	tehnoloogiaettevõtetesse. Kuni 3 miljonit eurot ettevõtte kohta	
Tera Ventures	Investeeringud alustavatesse tehnoloogia-sektori ettevõtetesse. Investeeringu suurus on kuni 1,5 miljonit eurot ettevõtte kohta.	https://tera.vc/
United Angels	Ta investeerib peamiselt alustavatesse tehnoloogia-sektori ettevõtetesse. Investeeringu suurus on kuni 1,5 miljonit eurot ettevõtte kohta.	https://unitedangels.vc
BaltCap	Investeeringud väikestesse ja keskmise suurusega ettevõtetesse, mis toovad turule uusi tooteid ja teenuseid. Investeeringu suurus on 0,5 kuni 3 miljonit eurot ettevõtte kohta.	http://www.baltcap.com/
Elevator Startups	Elevator Startups on digiagentuuride grupi ADM äri- ja tootearendusinkubaator, koolitus- ja konsultatsiooniüksus. Elevator Startupsis ei ole me lihtsalt idufirmade mentorid – me oleme kaaspiloodid põneval kasvuteekonnal	https://www.elevatorstartups.com/about
Tehnopool Startup Inkubaator	Startup Inkubaatori erinevad programmid sisaldavad praktilisi koolitusi, mentortuge, üritusi, väärtuslikke kontakte, koostöötamiskeskust jpm kasulikku, et aidata Eesti alustavatel iduettevõtetel kasvada edukateks ärideks. Startup Inkubaatoris on aastate jooksul tuge saanud üle 800 alustava iduettevõtja, kel on	https://www.tehnopol.ee/startupinkubaator/

	aidatud kaasata kokku üle 40 miljoni euro ulatuses investeeringuid.	
--	---	--

Allikas: autori koostatud

Crowdfunding

Ühisrahastamine on meetod, mille abil rahastatakse ühiselt alustavaid ettevõtteid juriidiliste ja füüsiliste isikute väikeste sissemaksete vormis. Ühisrahastusel põhinev ettevõtetus areneb Eestis intensiivselt. Ühisrahastamist korraldatakse spetsiaalsete veebilehtede kaudu. Isikud, kes investeerivad alustavasse ettevõttesse, ootavad konkreetset tasu (nt teatud osa kasumist või protsent müügist jne). Peamised ühisrahastuse liigid on järgmised: avalik sponsorlus, krediidiga ühisrahastus (startup, mis soovib laenu saada, leiab selle teatud tasu eest); investeerimisrahastus (startup, mis soovib raha saada, pakub investorile vastutasuks aktsiaid, osakuid jne).

Erainvestorid

Investor võib olla isik (või nende rühm), kes usub konkreetse idufirma ärilistesse väljavaadetes. Lisaks peavad idufirma asutajad olema potentsiaalsetele investoritele usaldusväärsed ja usaldusväärsed. Alljärgnevalt on välja toodud tuntuimad erainvestorid Eestis.

Tabel 9. Erainvestorid alustavate ettevõtete rahastamisel

Investor	Kutsealased huvid ja tegevusvaldkond	Märkus
Martin Villig	2007-2012 tegutses Villig mitmes idufirmas (CSA Partners, Inkspin1, Eqvilibria, Modera) ning oli 2013-2014 <u>Fortumo</u> strateegiliste projektide juht. Alates 2013. aastast on ta <u>Bolti</u> (algse nimega Taxify) kaasasutaja ja nõukogu esimees	https://et.wikipedia.org/wiki/Martin_Villig

Linnar Viik	Pocopay kaasasutaja Linnar Viik oli <u>Tiigrihüppe Sihtasutuse</u> asutaja, nõukogu (1997) liige, avalike internetipunktide, avaliku e-posti serveri (mail.ee) ning interneti kasutajauuringute algatajaid Eestis, 1998-1999 Tiigrituuri peakorraldaja	https://et.wikipedia.org/wiki/Linnar_Viik
Mari Vavulski	Mari juhib Eesti Arengufondi Startup Estonia programmi. Startup Estonia programmi eesmärk on anda tõuge Eesti startupökosüsteemi arengule ning seetõttu käivitada erinevaid koolitusi, et toetada startup ettevõtete tekkimist ja arengut ning parandada nende ligipääsetavust targa raha eest	https://www.genglobal.org/user/mari-vavulski

Tabel 9

Investor	Kutsealased huvid ja tegevusvaldkond	Märkus
Priit Kasesalu	Priit Kasesalu on eesti programmeerija ja tarkvaraarendaja. Ta on tuntud eelkõige Skype'i tehnilise lahenduse ühe väljatöötajana. Ta on arendanud ka programme <u>Kazaa</u> ja interneti-TV rakendust <u>Joost</u>	https://et.wikipedia.org/wiki/Priit_Kasesalu
Riivo Anton	Riivo on üks Civitta algsetest kaasasutajatest, kes on töötanud rohkem kui 20 aastat professionaalsete teenuste valdkonnas. Tema põhirõhk on olnud strateegial, kasvul ja projektide rahastamisel. Praegu töötab ta Civitta juhtkonna nõustajana, juhtides samal ajal oma riskikapitalifirmat Specialist VC	https://civitta.com/team/riivo-anton/
Harry Kanistik	Mikaels Labsi CEO	

Allikas: autori koostatud

Kuigi Vikipeedia ei ole teadustööde kontekstis esmavaliku allikas, kasutati seda töös investeerimistegelaste taustateabe illustratiivsel eesmärgil. Allika faktilist täpsust ei saa garanteerida, mistõttu sellele ei toetuta töö järeltööstegemisel.

Lisaks eespool nimetatud kohalike idufirmade rahastamise võimalustele pakuvad selles valdkonnas lahendusi ka mõned Eesti kommertspangad (SEB, LHV).

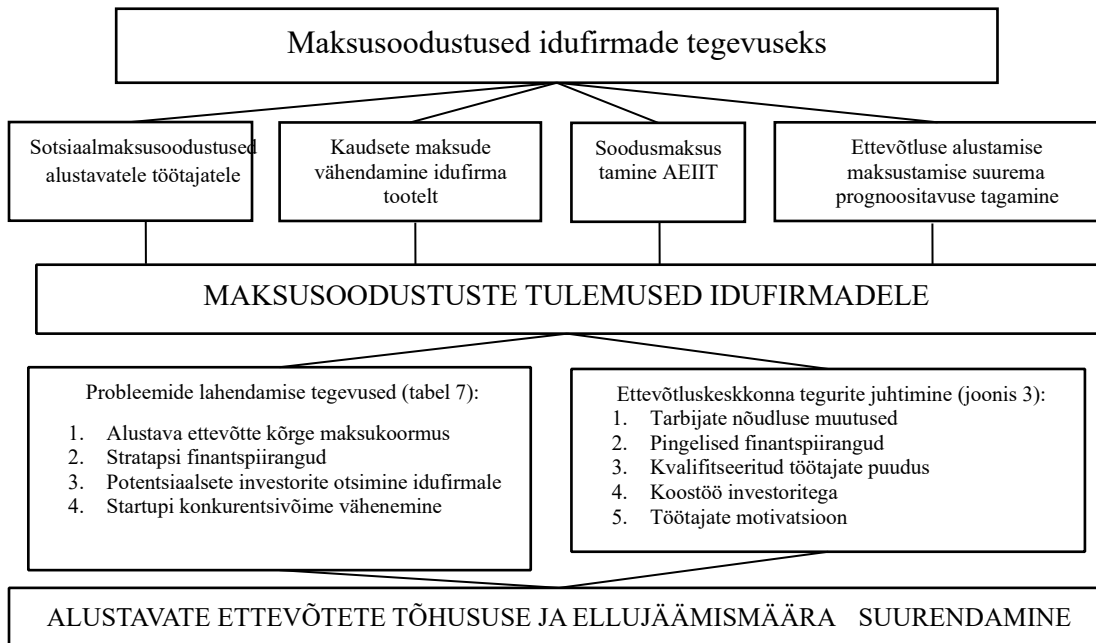
Rahastamise allikad on idufirmade kestlikkuse seisukohalt määravad. Kuid samuti on oluline hinnata, kuidas maksusoodustused võiksid toetada nende arengut. Sellele keskendub järgmine alapeatükk.

3.2 Maksusoodustused idufirmade tegevusele

Kuigi maksusüsteemi puudused mõjutavad kõiki ettevõtteid, on just alustavad ettevõtted maksukoormuse ja regulatiivse ebastabiilsuse suhtes kõige tundlikumad. Nende piiratud ressursid, riskipõhine ärimudel ja kiired kasvuprognosid eeldavad paindlikumat ja prognoositavamamat maksukeskkonda. Käesolevas töös pakutud lahendused keskenduvad eeskätt nendele kitsaskohtadele, millega idufirmad oma arengu algfaasis kõige sagedamini kokku puutuvad. Käesoleva lõputöö 1. ja 2. peatükis saadud tulemuste põhjal pakub autor allpool välja peamised maksusoodustuste suunad alustavatele ettevõtetele.

Autori pakutud skeem (vt joonis 7) eeldab maksusüsteemi toimimise põhieesmärgi – Eestis tegutsevate idufirmade kõrge konkurentsivõime tagamise – saavutamist. Sellest tulenevalt võib kavandatavatest muudatustest kasu saada ka riik – majanduse varimajanduse maht väheneb. Lisaks paraneb investeerimiskliima, mis on väga oluline majanduse seisundi näitaja (eriti suurte välisinvestorite jaoks).

Praeguse maksusüsteemi üks olulisemaid omadusi on selle hea prognoositavus ettevõtjate jaoks. Käesoleva töö autori arvates tuleks kõik maksualaste õigusaktide muudatused teha pärast seda, kui on põhjalikult analüüsitud tekkivaid võimalusi ja nendega seotud riske kõigi selles protsessis osalejate jaoks (alustavate ettevõtete asutajad ja omanikud; Maksu- ja Tolliamet; Eesti Tööandjate Keskliit; maksu- ja finantsvaldkonna eksperdid jne).

AEIIT – alustavate ettevõtete innovatsiooni- ja investeerimistegevus

Joonis 7. Maksusoodustused idufirmadele Allikas:

autori koostatud

Kõrged tööjõumaksud (sh sotsiaalmaks) takistavad alustavatel ettevõtetel luua täiendavaid töökohti (eriti kasvu- ja laienemisstaadiumis - vt joonis 4). Idufirmade töötajate kõrge maksustamise probleemi lahendamiseks on kasulik võtta arvesse meie lähinaabrite kogemusi selles valdkonnas (vt käesoleva dokumendi punkt 1.3 - Läti kogemused). Eesti majanduse tingimustes võivad autori arvates startup-ettevõtete maksusoodustused hõlmata järgmisi vahendeid:

- vähendada kohustuslikku minimaalset sotsiaalmaksu, mille riik on kehtestanud osalise tööajaga töötajate meelitamiseks alustavatele ettevõtetele (praegu 270,6 eurot/kuus);
- kehtestada seadusega sotsiaalmaksu maksimumsumma, et meelitada Eestisse kvalifitseeritud välisspetsialiste;
- kehtestada sotsiaalmaksuvabastused üliõpilastele, praktikantidele ja õpipoistele, et soodustada koostööd idufirmade omanike ja erinevate Eesti haridusasutuste vahel.

Need võimalused toovad teatavaid eeliseid mitte ainult idufirmade omanikele, vaid ka nende töötajatele. Näiteks lahendab tööandja oma alustava ettevõtte finantspiirangutest tingitud probleemi, vähendades tegevuskulusid. Samuti on lihtsam palgata kvalifitseeritud töötajaid

välismaalt. Töötajate puudus kõrvaldatakse praktikantide ja õpipoiste koolitamisega. Oluliselt suurenevad võimalused osalise tööajaga töötajate ligimeelitamiseks ja juba idufirmas töötavate inimeste motiveerimiseks (nende sissetuleku suurendamise kaudu).

Töötajate jaoks - on rohkem võimalusi oma töötamise planeerimiseks (juhul, kui inimene töötab korraga mitme tööandja juures). Samuti saavad praktikandid ja praktikandid, kes soovivad õppida endale uut töökohta, ühendada otseselt koolituse ja töö, omandades täiendavaid erialaseid pädevusi. Tööjõu vähenenud maksukoormuse tulemusena on tööandjatel võimalus kaasata tööprotsessi noori (nt gümnaasiumiõpilasi), kellel on paremad IT-oskused (arvutiprogrammid, mobiilirakendused jne) ja suurem oskus lahendada mittestandardseid majandusprobleeme.

Alustavate ettevõtete konkurentsivõime suurendamiseks on vaja vähendada praeguseid aktsiisimäärasid vähemalt Eesti naaberriikidega (Leedu ja Läti) võrreldavale tasemele. Selliste muudatuste tulemusena:

- vähendada alustava ettevõtte tegevuse kulusid, eriti selle arengu varajases etapis, mida iseloomustab alustava ettevõtte suurem haavatavus keskkonnategurite mõju suhtes;
- kaotada stiimulid Eesti idufirmade ümberpaigutamiseks naaberriikidesse (eelkõige Leetu ja Läti), kuna selline manööver on majanduslikult ebaotstarbekas;
- annab Eesti idufirmadele lisavõimalusi vastuvõetud sortimendi, hinnakujunduse ja investeerimispoliitika kujundamiseks ja kohandamiseks.

Käibemaksu vähendamine vähemalt senisele tasemele (18% ja 5% vastavate tootegruppide puhul). Praegu on praegused määrad vastavalt 22% ja 9%) tagab kõigi turuosaliste (alates ressursside tarnijatest kuni alustava ettevõtte toote lõpptarbijani) tegevuskulude vähenemise. Selle tulemusena luuakse tingimused tarbijate nõudluse stimuleerimiseks (madalate hindadega kaubad/teenused on klientide jaoks atraktiivsemad) ja idufirma müügimaht kasvab pidevalt. Samal ajal suurenevad maksutulud Eesti riigieelarvesse.

Läbiviidud analüüsi kokkuvõttes jõudis töö autor järgmistele peamistele järeldustele:

- maksusoodustused alustavatele ettevõtetele loovad tingimused maksukoormuse vähendamiseks ja aitavad seega kaasa innovatsiooni- ja investeerimisprotsesside kiirendamisele Eesti majanduses;

- investeeringud paljulubavatesse Eesti idufirmadesse aitavad omakorda kaasa töötajate palkade kasvule (meelitades ligi kvalifitseeritud töötajaid, kes toodavad turule erinevaid uuenduslikke tooteid, kasutades uusi tehnoloogiaid, seadmeid jne). Samal ajal kasvavad ka maksutulud Eesti riigieelarvesse (sotsiaal- ja tulumaks).

Maksusoodustuste käsitlemise järel vaadeldakse lõpuks, kuidas olemasolevaid rahastamisvahendeid saaks täiustada või paremini suunata idufirmade vajadustele vastavalt.

3.3 Olemasolevate vahendite parandamine idufirmade tegevuse rahastamiseks

Autori arvates on Eesti idufirmade ellujäämismäära suurendamine võimalik mitme peamise vahendi abil. Esiteks, pidev turu seisundi jälgimine, kus idufirmad oma innovaatilisi tooteid turustavad. Teiseks on vaja kiiresti kohandada olemasolevaid ja võtta kasutusele uusi riigipoolse toetuse vahendeid innovatsiooniga tegelevatele idufirmadele.

Eelnevalt käsitletud (käesoleva dokumendi punkt 1.2) idufirmade tegevuse rahastamise vahenditest areneb kõige kiiremini ühisrahastamine.

Näiteks näitab ühisrahastuse arengu dünaamika maailma suurimates majandustes (USA, Ühendkuningriik, Saksamaa, Hiina) viimase kolme aasta jooksul pidevat kasvu.

Ühisrahastuse maht USAs ületas 2023. aastal 20 miljardit dollarit. Ühisrahastus on domineeriv segment, mis moodustab olulise osa investeeringutest. Viimastel aastatel on kasvanud riskikapitaliprojektidele ja kinnisvarale keskendunud platvormid (Beyond Market Insight, 2022).

Ühisrahastamine on Ühendkuningriigis endiselt oluline rahastamisallikas väikeettevõtete ja alustavate ettevõtete jaoks. Eeldatakse, et 2023. aastal kasvab ühisrahastusturu suurus võrreldes 2022. aastaga umbes 10 protsenti.

Saksamaa ühisrahastusturu suurus näitab pidevat kasvu, eriti ühisrahastuse segmendis, tänu regulatiivsele toetusele. Ühisrahastuse osakaal suureneb tänu kasvavale huvile tehnoloogia- ja energiasektori idufirmade vastu (Beyond Market Insight, 2022).

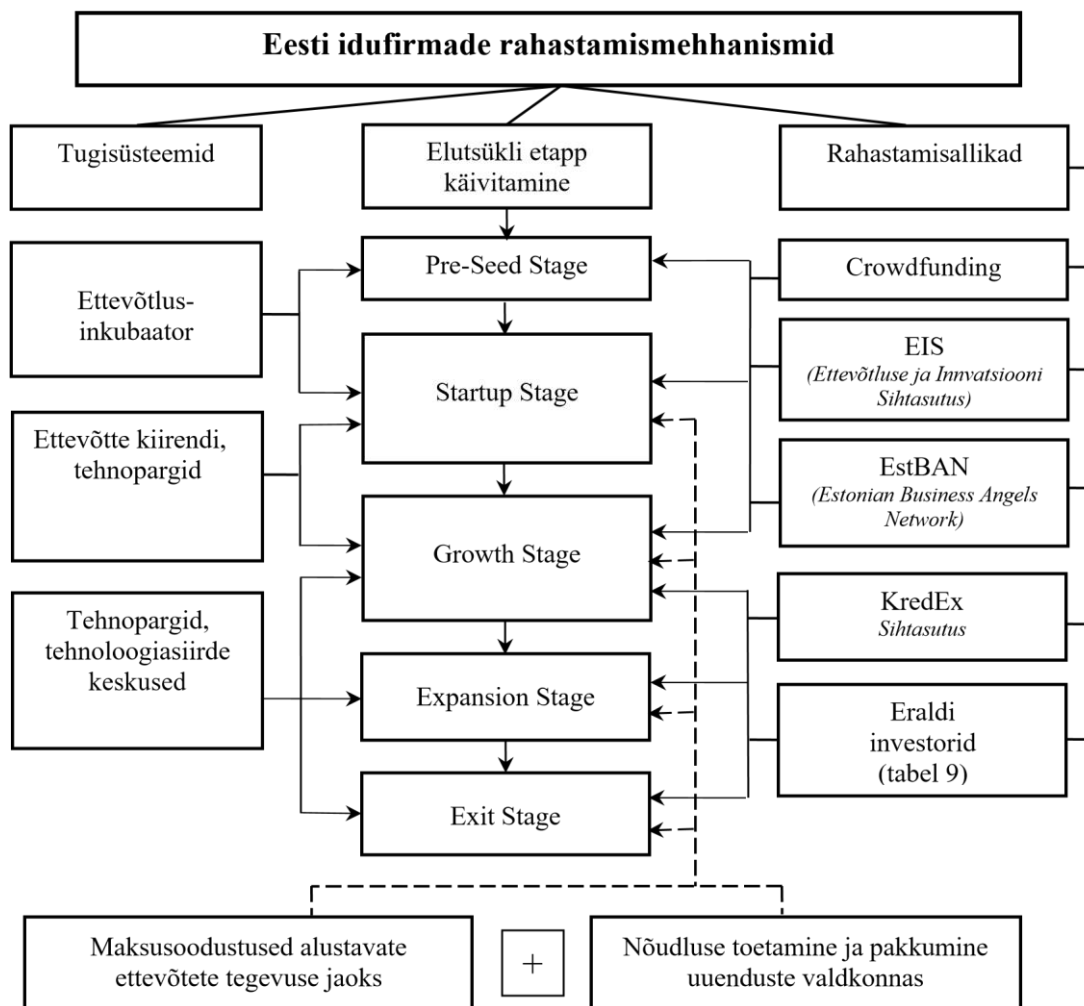
Hiina ühisrahastusturg on endiselt maailma suurim, kuid viimastel aastatel on seal toimunud regulatiivsed muudatused. Hiina ühisrahastamine on märkimisväärselt vähenenud pärast valitsuse meetmeid varipanganduse piiramiseks, kuid muud ühisrahastamise vormid, näiteks tehnoloogia- ja loomemajanduse ühisrahastamine, kasvavad jätkuvalt (Beyond Market Insight, 2022).

Autori arvates on välisriikide kogemuste uurimine selles valdkonnas väga kasulik Eesti Vabariigi riigistruktuuridele, mis reguleerivad startup-ettevõtete erinevaid aspekte.

Näiteks rahastab Ühendkuningriik kuni 20% nõutavast summast intressimääraga, mis on madalam kui ühisrahastusplatvormil väljakuulutatud intressimäär (Start Up Loans programm - ettevõtted, kes võtavad laenu ühisrahastusplatvormidel Funding Circle ja Crowdcube). Ühendkuningriigi õigusaktides on sätestatud spetsiaalsed maksusoodustused (The Enterprise Investment Scheme Tax Shelter) investoritele, kes rahastavad noori kõrgtehnoloogiasektori ettevõtteid. Samuti on olemas maksusoodustused (Seed Enterprise Investment Scheme), mis tähendavad maksusoodustusi tulumaksust (50% ettevõtte omandatud aktsiate väärtusest). Maksimaalne mahaarvamine on 100 000 naelsterlingit. Rootsis on Crowdculture'i platvormi kaasinvestorid The Foundation of Innovative Culture ja riigiasutus Vinnova. Platvormi üks peamisi ülesandeid on aidata eraldada piirkondlikke eelarveid ulatusliku avaliku sektori toetusega projektidele. Ameerika Ühendriikides kasutatakse platvormi Neighbor.ly selleks, et kaasata lisarahastust suurtele avalikele (sealhulgas infrastruktuuriprojektidele).

Eespool öeldut arvestades seisavad ettevõtete tegevust jälgivad Eesti riigiasutused silmitsi probleemiga leida ja valida tõhusaid vahendeid idufirmade uuendustegevuse stimuleerimiseks. Seejuures tuleb arvestada kõigi selles protsessis osalejate õigustatud huve.

Töö eelnevates etappides saadud tulemusi kokku võttes tegi autor ettepaneku Eestis tegutsevate idufirmade tegevuse rahastamise täiustatud mehhanismi kohta.

Joonis 8. Parem rahastamismehhanism idufirmade jaoks Eestis.

Allikas: autori koostatud.

Struktuuriliselt hõlmab kavandatav mehhanism alustavate ettevõtete rahastamiseks mitmeid põhielemente:

- tugisüsteemid – ettevõtlusinkubaatorid, ettevõtluskiirendid, tehnoloogiapargid ja tehnosiirdekeskused;
- alustavate ettevõtete omanikele kättesaadavad rahastamisallikad. Idufirma võib kaasata raha korraga mitmelt investorilt, optimeerides rahastamisallikate struktuuri. See võimaldab mitte ainult kaasata piisava hulga rahalisi vahendeid, vaid ka vähendada investorite riske, kui idufirma on ebaefektiivne;

- maksusoodustused idufirmadele – idufirmade töötajate tööjõu, innovatsiooni ja investeerimistegevuse soodusmaksustamine ning madalamad kaudsed maksumäärad.

Eespool nimetatud meetmed loovad eeldused idufirmade loomiseks

kõrgtehnoloogiasektoris ja uute kõrge lisandväärtusega tööstusharude korraldamiseks;

- Riigi toetus uuenduste pakkumisele ja nõudlusele. Peamine eesmärk on siinkohal julgustada ettevõtete omanikke investeerima kaasaegsetesse tehnoloogiatesse ja teaduslikesse uuringutesse paljulubavates valdkondades.

Väliskogemuste analüüs riikides, kus majanduse innovatsioonisektor on arenenud, võimaldas autoril välja tuua kõige tõhusamad vahendid uuenduste pakkumise ja nõudluse toetamiseks:

- äriühingutele maksukrediidi andmine teadusuuringute korraldamisega seotud kulude summa ulatuses. Sellisel juhul on võimalik kasutada erinevaid võimalusi. Absoluutne maksukrediit - on ettevõtte kogu teadus- ja arendustegevuse kulude summa mahaarvamine ettevõtte maksustamisbaasist. Täiendav maksukrediit - ettevõtte maksustatavast baasist mahaarvamine mitte kogu teadusliku uurimistöö kulude summa, vaid ainult selle suurenemine võrreldes eelmise perioodiga
- uuendustegevusega tegelevate ettevõtete kahjumi ülekandmine minevikku või tulevikku (ebaõnnestunud innovatsiooniprojektide puhul);
- tulumaksu- või sotsiaalmaksupuhkus üksikisikutele (teadustööga seotud tegevuste puhul) või teadustööd tegevatele äriühingutele
- investeeringute maksukrediidi andmine reaalmajandussektori ettevõtetele mis tahes investeerimis- või teadus- ja arendusprojektide puhul. Samal ajal saab selle soodustuse võimalikku kuritarvitamist neutraliseerida asjakohaste juhenddokumentidega (seadusandlikult määratleda selle andmise lisatingimused). Näiteks laenuvõtva ettevõtte omavahendid (umbes 20-30% projekti maksumusest); osalemine konkreetse kommertsplanga investeerimisprojektis (30-40% projekti maksumusest). Sellise omakapitali osaluse olemasolu rahastamisel on maksu- ja tolliameti jaoks kinnituseks selle majanduslikust otstarbekusest (tasuvusest), kuna maksuametil ei ole (ega peaks olema) investeerimisprojektide tõhususe hindamiseks erialase pädevusega spetsialiste.

Töö selles osas saadud tulemuste kokkuvõttes jõudis autor järgmistele peamistele järeldustele.

Esiteks parandab väljapakutud mehhanism alustavate ettevõtete tegevuse rahastamiseks

oluliselt nende ellujäämismäärä praeguses keskkonnas (eriti elutsükli varajases etapis). Teiseks aitab see kaasa innovaatiliste idufirmade arvu kasvule Eestis. Kolmandaks kaotab see takistused, mis takistavad olemasolevate tootmisüksuste moderniseerimist ja ettevõtete suuremahulist uuendustegevust (maksukohustuste suurus; nende täitmise kord jne). Neljandaks toetatakse jätkusuutlikku nõudlust innovatsiooni järele (luuakse stiimulid ettevõtetele, kes on valmis uuendusi ja teaduslikke arendusi moderniseerima ja tarbima) ning suurendatakse Eesti majanduse investeerimis-atraktiivsuse taset.

KOKKUVÕTE

Käesolevas lõputöös uuritakse võimalusi ja ohte, mis mõjutavad idufirmade ellujäämise määra Eestis. Töö käigus saadud tulemused võimaldasid autoril teha järgmised üldistatavad järeldused.

1. Kirjanduse analüütiline ülevaade on näidanud, et mõiste „idufirma“ määratlused on üsna mitmekülgsed. Samal ajal on spetsialistide seas selle määratlusele ühtne lähenemine. Käesolevas töös on idufirmade määratlemise probleemi lahendamiseks vaadeldud ainult neid, mis vastavad kahele või enamale ülaltoodud liigituskriteeriumile
2. Ettevõtte käivitamise tulemuslikkus sõltub paljude ärikeskkonna tegurite keerulisest mõjust, mis muudab prognoosimise ja planeerimise küsimused selle omanike jaoks oluliselt keerulisemaks. Ekspert hinnangu tulemuste kohaselt leitakse, et kõige olulisemad mõju alustava ettevõtte tulemuslikkusele on järgmised tegurid: tõsised finantspiirangud; kvalifitseeritud personali puudus; muutused tarbijate nõudluses (koht - 5); väliskeskkonna ebastabiilsus; investorite suhted ja töötajate motivatsioon (koht - 4).
3. Praegune maksusüsteem mõjutab tõsiselt alustava ettevõtte tegevust. Maksusoodustused idufirmadele loovad tingimused maksukoormuse vähendamiseks ja aitavad seega kaasa innovatsiooni- ja investeerimisprotsesside kiirendamisele Eesti majanduses. Lisaks sellele aitab investeerimine perspektiivsetesse Eesti idufirmadesse kaasa töötajate palkade kasvule (meelitades ligi kvalifitseeritud töötajaid, kes toodavad turule erinevaid innovaatilisi tooteid, kasutades uusi tehnoloogiaid, seadmeid jne). Samal ajal kasvavad ka maksutulud Eesti riigieelarvesse (sotsiaal- ja tulumaksud).
4. Käesoleva töö autori pakutud rahastamismehhanism parandab oluliselt alustavate ettevõtete ellujäämismäära nende elutsükli varajases etapis. Lisaks kõrvaldatakse takistused, mis takistavad ettevõtteid suuremahulisest innovatsioonitegevusest (seoses maksukohustuste suuruse ja nende täitmisega seotud menetlustega). Lõppkokkuvõttes luuakse eeldused Eesti majanduse investeerimisatraktiivsuse suurendamiseks.

Saadud tulemuste põhjal võib järeldada, et töös püstitatud eesmärk on täielikult saavutatud.

KASUTATUD ALLIKAD

Beyond Market Insights. (i.a.). [*Crowdfunding Market* [uuringuaruanne]].
<https://beyondmarketinsights.com/report/crowdfunding-market/> (viimati vaadatud 20.04.2025)

Blank, S. (2012). *The Startup Owner's Manual: The Step-by-step Guide for Building a Great Company*. John Wiley and Sons, Inc., Hoboken, New Jersey.

Christiansen, J. (2009). *Copying Y Combinator: A framework for developing Seed Accelerator programs* / University of Cambridge.– lk 34.

ClickUp. (2025). *ClickUp vs. Notion: The best docs tool to choose in 2025* (blogipostitus).
<https://clickup.com/blog/clickup-vs-notion/> (viimati vaadatud 20.04.2025)

Abdullahi, A. (2024). *ClickUp vs. Notion: Which tool is better for your team?* TechRepublic.
<https://www.techrepublic.com/article/clickup-vs-notion/CBINSIGHTS> (viimati vaadatud 20.04.2025)

CB Insights. (2024). *State of Venture 2024 Report*.
<https://www.cbinsights.com/research/report/state-of-venture-2024/> (viimati vaadatud 20.04.2025)

Ries, E. (2011). *The Lean Startup: How Today's Entrepreneurs Use Continuous Innovation to Create Radically Successful Businesses*. New York: Crown Business.

Seedtable. (i.a.). *Discover fast-growing Global Startups to partner with*.
<https://www.seedtable.com/> (viimati vaadatud 20.04.2025)

Diochon, M., Menzies, T. V., & Gasse, Y. (2024). *From Startup to Scaleup: Public Policies for Emerging Entrepreneurial Ecosystems* – Journal of the Knowledge Economy.

Deutscher Startup Monitor. (2023). *DSM 2023 Report*.
https://startupverband.de/fileadmin/startupverband/mediaarchiv/research/dsm/dsm_2023.pdf
(viimati vaadatud 20.04.2025)

EstBAN. (2023). *Annual Review 2023*. <https://estban.ee/> (viimati vaadatud 20.04.2025)

Invest in Estonia. (2024). *Estonia's tech sector grows steadily in 2024, with almost €1.7B in turnover.* <https://investinestonia.com/estonias-tech-sector-grows-steadily-in-2024with-almost-e17b-in-turnover/> (viimati vaadatud 20.04.2025)

Invest in Estonia. (2024) *10 Estonian startups just made it to Europe's fastest-growing list! From solar roofs to smart thermostats, here are companies which are making the big splash now.* https://investinestonia.com/10-estonian-companies-make-it-into-europes-fastest-growingstartups-list/?utm_source=chatgpt.com (viimati vaadatud 20.04.2025)

Invest Estonia (2024). *10 Estonian startups just made it to Europe's fastest-growing list! From solar roofs to smart thermostats, here are companies which are making the big splash now.* https://investinestonia.com/10-estonian-companies-make-it-into-europes-fastest-growingstartups-list/?utm_source=chatgpt.com

Invest in Estonia (2020). *Estonia's notaries use online verification provided by a local startup to keep working during the COVID-19 situation.* <https://investinestonia.com/estoniasnotaries-use-online-verification-provided-by-a-local-startup-to-keep-working-during-thecovid-19-situation/> (viimati vaadatud 20.04.2025)

Invest in Estonia. (2024). *Estonia called home by nearly half of the region's top 30 fastest-growing startups.* <https://investinestonia.com/estonia-called-home-by-nearly-half-ofthe-regions-top-30-fastest-growing-startups/> (viimati vaadatud 20.04.2025)

Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus. (n.d.) *Ettevõtja teadus- ja arendustöötaja toetus.* <https://eis.ee/toetused/teadus-ja-arendustootaja-toetus/> (viimati vaadatud 20.04.2025)

Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus.(n.d.) *Euroopa Horisont EIS Accelerator.* <https://eis.ee/toetused/euroopa-horisont/> (viimati vaadatud 20.04.2025)

European Commission. (2024). *Beyond fragmentation: Connecting Europe's startup ecosystems for growth and innovation.* <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/beyond-fragmentation-connecting-europes-startup-ecosystems-growth-and-innovation> (viimati vaadatud 20.04.2025)

Finnish Venture Capital Association (FVCA). (2023). *Finnish startups raised a record amount of funding once again – total amount reached €1.8 billion in 2022.* <https://paaomasijoittajat.fi/en/ajankohtaista/press-releases/17150/finnish-startups-raisedrecord-funding-2022/> (viimati vaadatud 20.04.2025)

D. M. Hechavarría (2017). *An investigation of Start-Up Outcomes Over Time.* Center for Entrepreneurial Excellence. Science+Business Media New York 2015– lk 42

SutraHR. (2024). *India's Top 100 Startups 2024.* <https://www.sutrah.com/top-100-startups-inindia-2024> (viimati vaadatud 20.04.2025)

Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus. (n.d.). *Arendusosak: toetame innovaatiliste lahenduste loomist.* <https://eis.ee/toetused/arendusosak/> (viimati vaadatud 20.04.2025)

Invest Lithuania (n.d.). *Invest Lithuania.* <https://investlithuania.com/> (viimati vaadatud 20.04.2025)

Invest in Estonia (2019). *Year 2018: Records for the Estonian startup sector & support of the ecosystem* https://investinestonia.com/year-2018-records-for-the-estonian-startup-sector-support-of-the-ecosystem/?utm_source=chatgpt.com (viimati vaadatud 20.04.2025)

Investment and Development Agency of Latvia. (2024). *LIAA attracts €655 million in investments in 2024.* <https://www.liaa.gov.lv/en/article/liaa-attracts-eu655-millioninvestments-2024> (viimati vaadatud 20.04.2025)

Invest Latvia. (n.d.). Official homepage. <https://investinlatvia.org/> (viimati vaadatud 20.04.2025)

Karo, M., Kattel, R., Kalvet, T. (2023). *Teaduse kommertsialiseerimine Eestis.* https://www.researchgate.net/publication/369917204_Teaduse_kommertsialiseerimine_Eestis_Research_Commercialisation_in_Estonia (viimati vaadatud 20.04.2025)

Karindi, L. (2023). *The Rise and Fall of Startups. SA Estonian Business. School* <https://www.ebs.ee/en/uudised/rise-and-fall-startups> (viimati vaadatud 20.04.2025)

Käpp, A. (2023). *Eesti seab sihi süvatehnoloogia iduettevõtlaste arendamisele*. Tartu Ülikool. <https://ut.ee/et/sisu/eesti-seab-sihi-suvatehnoloogia-iduettevotluse-arendamisele>.(viimati vaadatud 20.04.2025)

Maurya, A. (2012). *Running Lean*. O'Reilly Media, lk 207

Marmer M., Herrman B., L. Bermann (2015). *A new framework for understanding why startups succeed*. Startup Genome.– lk 67

Äriregister (2024). *MTÜ Eesti Äriinglite Assotsiatsioon: majandusaasta aruanne*, <https://ariregister.rik.ee/est/company/80351883/MT%C3%9C-Eesti-%C3%84riinglitehttps://ariregister.rik.ee/est/company/80351883/MTÜ-Eesti-Äriinglite-AssotsiatsioonAssotsiatsioon> (viimati vaadatud 20.04.2025)

Äriregister (2021-2023). *Majandusaasta aruanne 2021-2023*. <https://ariregister.rik.ee/est> (viimati vaadatud 20.04.2025)

Mina, A., Laht, H. (2015). *The pecking order of innovative finance*. Druid Society.– lk 35

Business Finland. (2024). *New health program opens up global market for digital health for companies*. <https://www.businessfinland.fi/en/whats-new/news/2024/new-health-programopens-up-global-market-for-digital-health-for-companies> (viimati vaadatud 20.04.2025)

Osterwalder A., Pigneur Y., Papadacos P. (2014). *Value Proposition Design: How to Create Products and Services Customers Want*. New York: John Wiley&Sons lk.23

PwC Estonia (2023). *Overview of tax changes in Estonia in 2024*. Kasutatud aadressil <https://www.pwc.com/ee/en/press-room/news-and-articles/tax-changes-in-estonia-2024.html> (viimati vaadatud 20.04.2025)

Skočić, T. (2011). *Financiranje startup proizvedaca u Europskoj Uniji*. Cepr Centar.–lk 37

S.P.H Triono, A.Rahayu, L.A. Wibowo, A. Alamsyah (2021). – *Factors Affecting Start-up Performance A Literature Review*. 6th Global Conference on Business, Management, and Entrepreneurship lk 529-534.

USLegal. (n.d.). *Startup Companies Law and Legal Definition*. <https://definitions.uslegal.com/s/startup-companies/> (viimati vaadatud 20.04.2025)

Gray, D. (2025). *Startup funding regained its footing in 2024 as AI became the star of the show*. <https://news.crunchbase.com/venture/global-funding-data-analysis-ai-eoy-2024/> (viimati vaadatud 20.04.2025)

Invest in Latvia (2023). *Startups — the backbone of a city's economy*. <https://investinlatvia.org/en/news/startups-the-backbone-of-a-city-s-economy> (viimati vaadatud 20.04.2025)

EstVCA (Eesti Era- ja Riskikapitali Assotsiatsioon) (2017). *Startup Estonia and EstVCA publish freely available startup model documents*. <https://www.estvca.ee/news/startup-estonia-and-estvca-publish-freely-available-startup-model-documents> (viimati vaadatud 20.04.2025)

Startup Estonia. (n.d.). *Model documents*. <https://startupestonia.ee/resources/modeldocuments/> (viimati vaadatud 20.04.2025)

Idea Strider. (n.d.). *The essential stages of a startup*. <https://ideastrider.com/blog/operations/the-essential-stages-of-a-startup/> (viimati vaadatud 20.04.2025)

Team Growth Navigate (2024). *30 Top Startups in India*. <https://www.growthnavigate.com/top-startups-india> (viimati vaadatud 20.04.2025)

Azola Legal Services. (2024). *Tax reform in Estonia 2024–2025: what should businesses prepare for?* <https://azolalegal.com/en/blog/podatkova-reforma-v-estoniyi-2024-2025/> (viimati vaadatud 20.04.2025)

Startup Estonia (2024). *2023 unveiled: Triumphs, trials, and true grit of the Estonian startup scene*. <https://startupestonia.ee/statistics-surveys/2023-unveiled-triumphstrials-and-true-grit-of-the-estonian-startup-scene/> (viimati vaadatud 20.04.2025)

Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus. (n.d.). *Väikese ja keskmise suurusega ettevõtja arenguprogramm*. <https://eis.ee/toetusd/vke-arenguprogramm/> (viimati vaadatud 20.04.2025)

Dow Jones VentureSource. (2015). *Venture Capital Report: Europe, 1Q 2015*.

<https://ru.scribd.com/document/263262440/Dow-Jones-Quarterly-Venture-Capital-ReportEurope-1Q15-Final-1> (viimati vaadatud 20.04.2025)

Investopedia. (n.d.). *What a Startup Is and What's Involved in Getting One Off the Ground*. <https://www.investopedia.com/terms/s/startup.asp> (viimati vaadatud 20.04.2025)

E.Skawinska, R.I. Zalewski (2020). *Success Factors of Startups in the EU-A Comparative Study*. <https://www.mdpi.com/2071-1050/12/19/8200> (viimati vaadatud 20.04.2025)

Minfin (2024). Euroopa investorid jäävad tehisintellektist konksu: kuidas see muutis riskikapitali Minfinit. *Европейские инвесторы подсаживаются на ИИ: как это изменило венчурный* <https://minfin.com.ua/invest/articles/18-vsih-venchurnih-investiciy-v-evropi-vzhe-pripadae-nashi/> (viimati vaadatud 20.04.2025)

Kama flow (2025). Suuremad analüütilised agentuurid võtavad 2024. aasta tulemused kokku ülemaailmse riskikapitalituru kohta. *Крупнейшие аналитические агентства подводят итоги 2024 года для мирового венчурного рынка*. <https://www.kamaflow.com/ru/post/the-largest-analyticalagencies-summarize-the-results-of-2024-for-the-global-venture-capital-market/> (viimati vaadatud 20.04.2025)

Delfi. (2019). Eesti startup-sektor purustab rekordeid. *Сектор стартапов в Эстонии бьет рекорды*. <https://rus.delfi.ee/daily/business/sector-startapov-v-estonii-bet-rekordy?id=85303621> (viimati vaadatud 20.04.2025)

Andreessen, M. (2007). *The only thing that matters*. <https://pmarchive.com> (viimati vaadatud 20.04.2025)

Audretsch, D. B., Grilo, I., & Thurik, A. R. (2006). *Handbook of Research on Entrepreneurship Policy*. Edward Elgar.

Christensen, C. M. (1997). *The Innovator's Dilemma: When New Technologies Cause Great Firms to Fail*. Harvard Business Review Press.

Graham, J. R., Harvey, C. R., & Puri, M. (2015). *Capital allocation and delegation of decision-making authority within firms*. *Journal of Financial Economics*

Hofstede, G. (2001). *Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions and Organizations Across Nations*. SAGE Publications.

McMullen, J. S., & Shepherd, D. A. (2006). *Entrepreneurial action and the role of uncertainty in the theory of the entrepreneur*. *Academy of Management Review*

Porter, M. E. (1980). *Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors*. Free Press.

Saxenian, A. (2006). *The New Argonauts: Regional Advantage in a Global Economy*. Harvard University Press.

Startup Genome. (2018). *Global Startup Ecosystem Report 2018*. <https://startupgenome.com> (viimati vaadatud 20.04.2025)

Barney, J. (1991). *Firm Resources and Sustained Competitive Advantage*. *Journal of Management*

Bloom, N. & Van Reenen, J. (2007). *Measuring and explaining management practices across firms and countries*. *Quarterly Journal of Economics*

Hofstede, G. (2001). *Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions and Organizations Across Nations*. SAGE Publications.

Richard, P. J., Devinney, T. M., Yip, G. S., & Johnson, G. (2009). *Measuring organizational performance: Towards methodological best practice*. *Journal of Management*

Teece, D. J., Pisano, G., & Shuen, A. (1997). *Dynamic capabilities and strategic management*. *Strategic Management Journal*

Wernerfelt, B. (1984). *A Resource-Based View of the Firm*. *Strategic Management Journal*

Hox, J. J. & Boeije, H. R. (2005). *Data Collection, Primary vs. Secondary*. In: Kempf-Leonard, K. (Ed.), *Encyclopedia of Social Measurement*. Elsevier.

Kalmus, V., Masso, A., & Lauristin, M. (2015). *Eesti ühiskond kiirenevas ajas: Teel kahe tuleviku vahel?* Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Meuser, M., & Nagel, U. (2009). The Expert Interview and Changes in Knowledge Production. In A. Bogner, B. Littig, & W. Menz (Eds.), *Interviewing Experts* (pp. 17–42). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1057/9780230244276_2 (viimati vaadatud 20.04.2025)

LISAD

Lisa 1. Inkubaatorid ja kiirendid idufirmadele Eestis

Nimi	Lühikirjeldus	Märkus
BioMed Incubator	Tartu biotehnoloogiapark	https://biopark.ee/?lang=en
Climate-KIC	Eesti idufirmade kiirendi pakub mentorprogrammi puhta tehnoloogia sektoris	https://www.climate-kic.org/programmes/entrepreneurship/accelerator/
DIGIX	Inkubaator multimeedia sisutootjatele	http://digix.eu/
GameFounders	Kiirendi videomängude arendajatele	http://www.gamefounders.com/
Mektory	Tallinna Tehnikaülikooli inkubaator	https://www.ttu.ee/mektory-eng
Startup Wise Guys	Startup Wise Guys kiirendi osalejate viimase 4 voo programm oli juba keskendunud sellistele valdkondadele nagu B2B ja SaaS.	https://startupwiseguys.com/
Tallinna äriinkubaator	Üks suurimaid Eestis. Alates 2006. aastast on seda läbinud üle 170 ettevõtte. Tallinna Ettevõtlusinkubaator on 3 aastat kasvatanud inkubante	Tallinna Ettevõtlusinkubaator - Loo enda edulugu
Tallinna Teaduspark „Technopol“	Tehnopol on Baltimaade suurim inkubaator, mis töötab praegu rohkem kui 30 idufirmaga.	Teadus- ja ärilinnak Technopol
VUNKi laboratoorium ja kiirendi	Asjade internet, side ja ühenduvus, mobiilne kaubandus	http://www.vunk.eu/en

Allikas: autori koostatud

Lisa 2. Majandusaasta Aruanded 2021-2023.

Ettevõtja: Pipedrive OÜ

Pipedrive OÜ			Pipedrive OÜ		
Kasumiaruanne (eurodes)			Kasumiaruanne (eurodes)		
	2022	2021	2023	2022	
Müügitulu	160 422 142	83 777 429	187 506 270	160 422 142	
Muud äritulud	69 204	42 498	59 133	69 204	
Kapitalseeritud väljaminekud oma tarbeks põhivarade valmistamisel	3 264 124	3 282 454	2 238 505	3 264 124	
Kaubad, toore, materjal ja teenused	-39 666 531	-26 870 903	-44 230 714	-39 666 531	
Mitmesugused tegevuskulud	-80 581 644	-13 083 976	-89 495 778	-80 581 644	
Tööjõukulud	-44 968 407	-38 061 082	-38 116 086	-44 968 407	
Põhivarade kulum ja väärtuse langus	-4 884 378	-4 538 940	-5 250 178	-4 884 378	
Olulised kaibevara allahindlused	0	-51 818	-196 824	0	
Muud ärikulud	-939 230	-2 516 894	-142 600	-939 230	
Ärikasum (kahjum)	-7 284 720	1 978 768	12 371 728	-7 284 720	
Intressitulud	200	395	6 361	200	
Muud finantstulud ja -kulud	564 010	445 531	-1 249 446	564 010	
Kasum (kahjum) enne tulumaksustamist	-6 720 510	2 424 694	11 128 643	-6 720 510	
Aruandeaasta kasum (kahjum)	-6 720 510	2 424 694	11 128 643	-6 720 510	
Lisa 16 Tööjõukulud (eurodes)			Lisa 15 Tööjõukulud (eurodes)		
	2022	2021	2023	2022	
Palgakulu	31 776 481	26 172 233	26 861 510	31 776 481	
Sotsiaalmaksud	10 708 153	8 830 853	9 054 667	10 708 153	
Aktsioptisoonikulu	2 483 773	3 057 996	2 199 909	2 483 773	
Kokku tööjõukulud	44 968 407	38 061 082	38 116 086	44 968 407	
Töötajate keskmine arv taandatud täistööajale	539	454	442	539	
Keskmine töötajate arv töötamise liikide kaupa:					
Toolepingu alusel töötav isik	536	449	439	536	
Juriidilise isiku juhtimis- või kontrollorgani liige	3	5	3	3	

Veriff OÜ

Veriff OÜ

Kasumiaruanne

(eurodes)

	2022	2021
Müügitulu	36 056 502	14 221 900
Muud äritulud	338 600	48 372
Kaubad, toore, materjal ja teenused	-22 954 237	-6 470 902
Mitmesugused tegevuskulud	-18 358 607	-6 535 092
Tööjõukulud	-23 795 968	-13 755 167
Põhivarade kulum ja väärtuse langus	-421 458	-230 049
Muud ärikulud	-4 023 828	-22 454
Ärikasum (kahjum)	-33 158 996	-12 743 392
Intressitulud	4 840	39
Muud finantstulud ja -kulud	273 012	21 748
Kasum (kahjum) enne tulumaksustamist	-32 881 144	-12 721 605
Aruandeaasta kasum (kahjum)	-32 881 144	-12 721 605

Veriff OÜ

Kasumiaruanne

(eurodes)

	01.01.2023 - 31.03.2024	2022
Müügitulu	45 311 756	36 056 502
Muud äritulud	74 995	338 600
Kaubad, toore, materjal ja teenused	-43 922 764	-22 954 237
Mitmesugused tegevuskulud	-10 703 654	-18 358 607
Tööjõukulud	-24 100 208	-23 795 968
Põhivarade kulum ja väärtuse langus	-616 769	-421 458
Muud ärikulud	-1 769 091	-4 023 828
Ärikasum (kahjum)	-35 725 735	-33 158 996
Intressitulud	969 045	4 840
Intressikulud	-2 508	0
Muud finantstulud ja -kulud	602 206	273 012
Kasum (kahjum) enne tulumaksustamist	-34 156 992	-32 881 144
Aruandeaasta kasum (kahjum)	-34 156 992	-32 881 144

Lisa 12 Tööjõukulud

(eurodes)

	2022	2021
Palgakulu	-16 156 873	-9 871 565
Sotsiaalmaksud	-5 159 875	-3 047 116
Opsioonide kulu	-1 184 171	-247 005
Muud	-1 295 050	-589 481
Kokku tööjõukulud	-23 795 969	-13 755 167
Töötajate keskmine arv taandatuna täistööajale	439	373
Keskmine töötajate arv töötamise liikide kaupa:		
Töölepingu alusel töötav isik	398	336
Võlaõigusliku lepingu alusel teenust osutav isik, välja arvatud füüsilisest isikust ettevõtja	40	36
Juriidilise isiku juhtimis- või kontrollorgani liige	1	1

Lisa 12 Tööjõukulud

(eurodes)

	01.01.2023 - 31.03.2024	2022
Palgakulu	-18 234 205	-16 156 873
Sotsiaalmaksud	-6 203 019	-5 159 875
Opsioonide kulu	337 016	-1 184 171
Muud	0	-1 295 050
Kokku tööjõukulud	-24 100 208	-23 795 969
Töötajate keskmine arv taandatuna täistööajale	323	439
Keskmine töötajate arv töötamise liikide kaupa:		
Töölepingu alusel töötav isik	322	398
Võlaõigusliku lepingu alusel teenust osutav isik, välja arvatud füüsilisest isikust ettevõtja	0	40
Juriidilise isiku juhtimis- või kontrollorgani liige	1	1

Ettevõtja: Sunly AS

<p>Sunly AS 31. detsembril 2022 lõppenud majandusaasta konsolideeritud aastaaruanne</p> <p>KONSOLIDEERITUD KASUMI- JA MUU KOONDKASUMI ARUANNE Lisad lehekülgedel 54–101 moodustavad konsolideeritud raamatupidamise aruande lahutamatu osa.</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>(tuhandetes eurodes)</th> <th>Lisa</th> <th>2022</th> <th>2021</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Müügitulu</td> <td>22</td> <td>29 248</td> <td>2 086</td> </tr> <tr> <td>Muud äritulud</td> <td></td> <td>314</td> <td>79</td> </tr> <tr> <td>Kaubad, toore, materjalid ja teenused</td> <td>23</td> <td>-19 028</td> <td>-226</td> </tr> <tr> <td>Mitmesugused tegevuskulud</td> <td>24</td> <td>-4 769</td> <td>-1 665</td> </tr> <tr> <td>Tööjõukulud</td> <td>25</td> <td>-8 020</td> <td>-1 286</td> </tr> <tr> <td>Materiaalse põhivara amortisatsioon</td> <td>8</td> <td>-1 312</td> <td>-798</td> </tr> <tr> <td>Immateriaalse põhivara amortisatsioon ja väärtuse langus</td> <td>9</td> <td>-2 200</td> <td>-261</td> </tr> <tr> <td>Muud ärikulud</td> <td></td> <td>0</td> <td>-1</td> </tr> <tr> <td>Ärikahjum</td> <td></td> <td>-5 767</td> <td>-2 072</td> </tr> <tr> <td>Intressitulud</td> <td></td> <td>162</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>Intressikulud</td> <td>27</td> <td>-4 627</td> <td>-1 529</td> </tr> <tr> <td>Muud finantskulud</td> <td></td> <td>-808</td> <td>-35</td> </tr> <tr> <td>Neto finantskulud</td> <td>27</td> <td>-5 273</td> <td>-1 563</td> </tr> <tr> <td>Kapitalosaluse meetodil arvestatud kahjum pärast maksustamist</td> <td>11.1</td> <td>-3 282</td> <td>-226</td> </tr> <tr> <td>Kahjum enne tulumaksustamist</td> <td></td> <td>-14 322</td> <td>-3 861</td> </tr> <tr> <td>Tulumaks</td> <td>20</td> <td>-741</td> <td>4</td> </tr> <tr> <td>Aruandeaasta kahjum</td> <td></td> <td>-15 063</td> <td>-3 857</td> </tr> </tbody> </table>				(tuhandetes eurodes)	Lisa	2022	2021	Müügitulu	22	29 248	2 086	Muud äritulud		314	79	Kaubad, toore, materjalid ja teenused	23	-19 028	-226	Mitmesugused tegevuskulud	24	-4 769	-1 665	Tööjõukulud	25	-8 020	-1 286	Materiaalse põhivara amortisatsioon	8	-1 312	-798	Immateriaalse põhivara amortisatsioon ja väärtuse langus	9	-2 200	-261	Muud ärikulud		0	-1	Ärikahjum		-5 767	-2 072	Intressitulud		162	1	Intressikulud	27	-4 627	-1 529	Muud finantskulud		-808	-35	Neto finantskulud	27	-5 273	-1 563	Kapitalosaluse meetodil arvestatud kahjum pärast maksustamist	11.1	-3 282	-226	Kahjum enne tulumaksustamist		-14 322	-3 861	Tulumaks	20	-741	4	Aruandeaasta kahjum		-15 063	-3 857	<p>Sunly AS 31. detsembril 2023 lõppenud majandusaasta konsolideeritud aastaaruanne</p> <p>KONSOLIDEERITUD KASUMI- JA MUU KOONDKASUMI ARUANNE Lisad lehekülgedel 43–88 moodustavad konsolideeritud raamatupidamise aruande lahutamatu osa.</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>(tuhandetes eurodes)</th> <th>Lisa</th> <th>2023</th> <th>2022</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Müügitulu</td> <td>22</td> <td>26 212</td> <td>29 248</td> </tr> <tr> <td>Muud äritulud</td> <td></td> <td>338</td> <td>314</td> </tr> <tr> <td>Kaubad, toore, materjalid ja teenused</td> <td>23</td> <td>-11 099</td> <td>-19 028</td> </tr> <tr> <td>Mitmesugused tegevuskulud</td> <td>24</td> <td>-7 959</td> <td>-4 769</td> </tr> <tr> <td>Tööjõukulud</td> <td>25</td> <td>-13 567</td> <td>-8 020</td> </tr> <tr> <td>Materiaalse põhivara amortisatsioon</td> <td>8</td> <td>-2 944</td> <td>-1 312</td> </tr> <tr> <td>Immateriaalse põhivara amortisatsioon ja väärtuse langus</td> <td>9</td> <td>-1 963</td> <td>-2 200</td> </tr> <tr> <td>Muud ärikulud</td> <td></td> <td>-2</td> <td>0</td> </tr> <tr> <td>Ärikahjum</td> <td></td> <td>-10 984</td> <td>-5 767</td> </tr> <tr> <td>Intressitulud</td> <td></td> <td>1 867</td> <td>162</td> </tr> <tr> <td>Intressikulud</td> <td>27</td> <td>-5 931</td> <td>-4 627</td> </tr> <tr> <td>Tingimusliku tasu õiglase väärtuse muutus</td> <td>11.1</td> <td>-976</td> <td>-3 294</td> </tr> <tr> <td>Muud finantskulud/-kulud</td> <td></td> <td>6 173</td> <td>-808</td> </tr> <tr> <td>Neto finantskulud</td> <td>27</td> <td>1 133</td> <td>-8 567</td> </tr> <tr> <td>Kapitalosaluse meetodil arvestatud kahjum pärast maksustamist</td> <td>11</td> <td>85</td> <td>11</td> </tr> <tr> <td>Kahjum enne tulumaksustamist</td> <td></td> <td>-9 766</td> <td>-14 322</td> </tr> <tr> <td>Tulumaks</td> <td>20</td> <td>73</td> <td>-741</td> </tr> <tr> <td>Aruandeaasta kahjum</td> <td></td> <td>-9 693</td> <td>-15 063</td> </tr> </tbody> </table>				(tuhandetes eurodes)	Lisa	2023	2022	Müügitulu	22	26 212	29 248	Muud äritulud		338	314	Kaubad, toore, materjalid ja teenused	23	-11 099	-19 028	Mitmesugused tegevuskulud	24	-7 959	-4 769	Tööjõukulud	25	-13 567	-8 020	Materiaalse põhivara amortisatsioon	8	-2 944	-1 312	Immateriaalse põhivara amortisatsioon ja väärtuse langus	9	-1 963	-2 200	Muud ärikulud		-2	0	Ärikahjum		-10 984	-5 767	Intressitulud		1 867	162	Intressikulud	27	-5 931	-4 627	Tingimusliku tasu õiglase väärtuse muutus	11.1	-976	-3 294	Muud finantskulud/-kulud		6 173	-808	Neto finantskulud	27	1 133	-8 567	Kapitalosaluse meetodil arvestatud kahjum pärast maksustamist	11	85	11	Kahjum enne tulumaksustamist		-9 766	-14 322	Tulumaks	20	73	-741	Aruandeaasta kahjum		-9 693	-15 063
(tuhandetes eurodes)	Lisa	2022	2021																																																																																																																																																								
Müügitulu	22	29 248	2 086																																																																																																																																																								
Muud äritulud		314	79																																																																																																																																																								
Kaubad, toore, materjalid ja teenused	23	-19 028	-226																																																																																																																																																								
Mitmesugused tegevuskulud	24	-4 769	-1 665																																																																																																																																																								
Tööjõukulud	25	-8 020	-1 286																																																																																																																																																								
Materiaalse põhivara amortisatsioon	8	-1 312	-798																																																																																																																																																								
Immateriaalse põhivara amortisatsioon ja väärtuse langus	9	-2 200	-261																																																																																																																																																								
Muud ärikulud		0	-1																																																																																																																																																								
Ärikahjum		-5 767	-2 072																																																																																																																																																								
Intressitulud		162	1																																																																																																																																																								
Intressikulud	27	-4 627	-1 529																																																																																																																																																								
Muud finantskulud		-808	-35																																																																																																																																																								
Neto finantskulud	27	-5 273	-1 563																																																																																																																																																								
Kapitalosaluse meetodil arvestatud kahjum pärast maksustamist	11.1	-3 282	-226																																																																																																																																																								
Kahjum enne tulumaksustamist		-14 322	-3 861																																																																																																																																																								
Tulumaks	20	-741	4																																																																																																																																																								
Aruandeaasta kahjum		-15 063	-3 857																																																																																																																																																								
(tuhandetes eurodes)	Lisa	2023	2022																																																																																																																																																								
Müügitulu	22	26 212	29 248																																																																																																																																																								
Muud äritulud		338	314																																																																																																																																																								
Kaubad, toore, materjalid ja teenused	23	-11 099	-19 028																																																																																																																																																								
Mitmesugused tegevuskulud	24	-7 959	-4 769																																																																																																																																																								
Tööjõukulud	25	-13 567	-8 020																																																																																																																																																								
Materiaalse põhivara amortisatsioon	8	-2 944	-1 312																																																																																																																																																								
Immateriaalse põhivara amortisatsioon ja väärtuse langus	9	-1 963	-2 200																																																																																																																																																								
Muud ärikulud		-2	0																																																																																																																																																								
Ärikahjum		-10 984	-5 767																																																																																																																																																								
Intressitulud		1 867	162																																																																																																																																																								
Intressikulud	27	-5 931	-4 627																																																																																																																																																								
Tingimusliku tasu õiglase väärtuse muutus	11.1	-976	-3 294																																																																																																																																																								
Muud finantskulud/-kulud		6 173	-808																																																																																																																																																								
Neto finantskulud	27	1 133	-8 567																																																																																																																																																								
Kapitalosaluse meetodil arvestatud kahjum pärast maksustamist	11	85	11																																																																																																																																																								
Kahjum enne tulumaksustamist		-9 766	-14 322																																																																																																																																																								
Tulumaks	20	73	-741																																																																																																																																																								
Aruandeaasta kahjum		-9 693	-15 063																																																																																																																																																								
<p>LISA 25. TÖÖJÕUKULUD</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>(tuhandetes eurodes)</th> <th>Lisa</th> <th>2022</th> <th>2021</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Palgakulud</td> <td></td> <td>-3 740</td> <td>-471</td> </tr> <tr> <td>Aktsiaoptsoonide reservi kulud</td> <td>24</td> <td>-3 388</td> <td>-707</td> </tr> <tr> <td>Sotsiaalmaksud</td> <td></td> <td>-892</td> <td>-108</td> </tr> <tr> <td>Kokku</td> <td></td> <td>-8 020</td> <td>-1 286</td> </tr> <tr> <td>Keskmine töötajate arv töösuhte alusel:</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Töötajate arv*</td> <td></td> <td>110</td> <td>24</td> </tr> </tbody> </table>				(tuhandetes eurodes)	Lisa	2022	2021	Palgakulud		-3 740	-471	Aktsiaoptsoonide reservi kulud	24	-3 388	-707	Sotsiaalmaksud		-892	-108	Kokku		-8 020	-1 286	Keskmine töötajate arv töösuhte alusel:				Töötajate arv*		110	24	<p>LISA 25. TÖÖJÕUKULUD</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>(tuhandetes eurodes)</th> <th>Lisa</th> <th>2023</th> <th>2022</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Palgakulud</td> <td></td> <td>-10 154</td> <td>-3 740</td> </tr> <tr> <td>Aktsiaoptsoonide reservi kulud</td> <td>26</td> <td>-1 351</td> <td>-3 388</td> </tr> <tr> <td>Sotsiaalmaksud</td> <td></td> <td>-2 062</td> <td>-892</td> </tr> <tr> <td>Kokku</td> <td></td> <td>-13 567</td> <td>-8 020</td> </tr> <tr> <td>Keskmine töötajate arv*</td> <td></td> <td>241</td> <td>110</td> </tr> </tbody> </table>				(tuhandetes eurodes)	Lisa	2023	2022	Palgakulud		-10 154	-3 740	Aktsiaoptsoonide reservi kulud	26	-1 351	-3 388	Sotsiaalmaksud		-2 062	-892	Kokku		-13 567	-8 020	Keskmine töötajate arv*		241	110																																																																																																
(tuhandetes eurodes)	Lisa	2022	2021																																																																																																																																																								
Palgakulud		-3 740	-471																																																																																																																																																								
Aktsiaoptsoonide reservi kulud	24	-3 388	-707																																																																																																																																																								
Sotsiaalmaksud		-892	-108																																																																																																																																																								
Kokku		-8 020	-1 286																																																																																																																																																								
Keskmine töötajate arv töösuhte alusel:																																																																																																																																																											
Töötajate arv*		110	24																																																																																																																																																								
(tuhandetes eurodes)	Lisa	2023	2022																																																																																																																																																								
Palgakulud		-10 154	-3 740																																																																																																																																																								
Aktsiaoptsoonide reservi kulud	26	-1 351	-3 388																																																																																																																																																								
Sotsiaalmaksud		-2 062	-892																																																																																																																																																								
Kokku		-13 567	-8 020																																																																																																																																																								
Keskmine töötajate arv*		241	110																																																																																																																																																								

Boku Network Services Estonia OÜ

Konsolideeritud kasumiaruanne
(eurodes)

	2022	2021
Müügitulu	7 559 666	6 744 234
Muud äritulud	487 296	845 640
Kapitalizeeritud väljaminekud oma tarbeks põhivarade valmistamisel	685 109	712 953
Kaubad, toore, materjal ja teenused	-635 155	-780 370
Mitmesugused tegevuskulud	-1 895 952	-1 950 729
Tööjõukulud	-5 531 588	-4 825 075
Põhivarade kulum ja väärtuse langus	-521 110	-379 154
Muud ärikulud	-13 958	-2 402
Ärikasum (kahjum)	134 308	365 097
Kasum (kahjum) finantsinvesteeringutelt	0	-1 938
Intressitulud	10 597	1 739
Intressikulud	-49 709	-44 512
Muud finantstulud ja -kulud	-152	937
Kasum (kahjum) enne tulumaksustamist	95 044	321 323
Tulumaks	-41 551	-8 354
Aruandeaasta kasum (kahjum)	53 493	312 969
Emettevõtja aktsionäri/osaniku osa kasumist (kahjumist)	53 493	312 969

Lisa 16 Tööjõukulud
(eurodes)

	2022	2021
Palgakulu	4 052 993	3 284 341
Sotsiaalmaksud	1 300 619	1 033 165
Aktsiapõhised maksed	177 976	507 569
Kokku tööjõukulud	5 531 588	4 825 075
Töötajate keskmine arv taandatudna täistööajale	94	88
Keskmine töötajate arv töötamise liikide kaupa:		
Töölepingu alusel töötav isik	89	84
Võloõigusliku lepingu alusel teenust osutav isik, välja arvatud füüsilisest isikust ettevõtja	2	1
Juriidilise isiku juhtimis- või kontrollorgani liige	3	3

Boku Network Services Estonia OÜ

2023. a. konsol

Konsolideeritud kasumiaruanne
(eurodes)

	2023	2022
Müügitulu	11 093 056	7 559 666
Muud äritulud	0	487 296
Kapitalizeeritud väljaminekud oma tarbeks põhivarade valmistamisel	422 437	685 109
Kaubad, toore, materjal ja teenused	-360 895	-635 155
Mitmesugused tegevuskulud	-1 823 684	-1 895 952
Tööjõukulud	-7 092 611	-5 531 588
Põhivarade kulum ja väärtuse langus	-1 069 557	-521 110
Muud ärikulud	-627 611	-13 958
Ärikasum (kahjum)	541 135	134 308
Intressitulud	23 294	10 597
Intressikulud	-43 359	-49 709
Muud finantstulud ja -kulud	0	-152
Kasum (kahjum) enne tulumaksustamist	521 070	95 044
Tulumaks	-9 974	-41 551
Aruandeaasta kasum (kahjum)	511 096	53 493
Emettevõtja aktsionäri/osaniku osa kasumist (kahjumist)	511 096	53 493

Lisa 16 Tööjõukulud
(eurodes)

	2023	2022
Palgakulu	4 965 651	4 052 993
Sotsiaalmaksud	1 643 446	1 300 619
Aktsiapõhised maksed	483 514	177 976
Kokku tööjõukulud	7 092 611	5 531 588
Töötajate keskmine arv taandatudna täistööajale	99	94
Keskmine töötajate arv töötamise liikide kaupa:		
Töölepingu alusel töötav isik	95	89
Võloõigusliku lepingu alusel teenust osutav isik, välja arvatud füüsilisest isikust ettevõtja	2	2
Juriidilise isiku juhtimis- või kontrollorgani liige	2	3

Ettevõtja:

Defsecintel Solutions OÜ

Defsecintel Solutions OÜ			Defsecintel Solutions OÜ		
Kasumiaruanne (eurodes)			Kasumiaruanne (eurodes)		
	2022	2021		2023	2022
Müügitulu	6 945 674	316 420	Müügitulu	30 434 681	6 945 674
Muud äritulud	313 250	91 592	Muud äritulud	218 520	313 250
Kaubad, toore, materjal ja teenused	-3 796 806	-237 001	Kaubad, toore, materjal ja teenused	-17 486 774	-3 796 806
Mitmesugused tegevuskulud	-438 875	-183 717	Mitmesugused tegevuskulud	-2 027 186	-438 875
Tööjõukulud	-262 662	-35 801	Tööjõukulud	-1 990 622	-262 662
Põhivarade kulum ja väärtuse langus	-688 495	-4 726	Põhivarade kulum ja väärtuse langus	-39 319	-688 495
Muud ärikulud	-15 721	-1 897	Muud ärikulud	-1 850	-15 721
Ärikasum (kahjum)	2 056 365	-55 130	Ärikasum (kahjum)	9 107 450	2 056 365
Intressimulud	-20 852	-2 024	Intressimulud	35 002	0
Kasum (kahjum) enne tulumaksustamist	2 035 513	-57 154	Intressimulud	-2 738	-20 852
Aruandeaasta kasum (kahjum)	2 035 513	-57 154	Muud finantstulud ja -kulud	-21	0
			Kasum (kahjum) enne tulumaksustamist	9 139 693	2 035 513
			Tulumaks	-250 000	0
			Aruandeaasta kasum (kahjum)	8 889 693	2 035 513

Lisa 16 Tööjõukulud			Lisa 16 Tööjõukulud		
(eurodes)			(eurodes)		
	2022	2021		2023	2022
Palgakulu	196 491	163 509	Palgakulu	1 488 460	196 491
Sotsiaalmaksud	66 171	55 046	Sotsiaalmaksud	502 162	66 171
Arendusväljaminekuteks tehtud kulutused	0	-182 754	Arendusväljaminekuteks tehtud kulutused		
Kokku tööjõukulud	262 662	35 801	Kokku tööjõukulud	1 990 622	262 662
Töötajate keskmine arv taandatuna täistööajale	6	8	Töötajate keskmine arv taandatuna täistööajale	20	6
Keskmine töötajate arv töötamise liikide kaupa:			Keskmine töötajate arv töötamise liikide kaupa:		
Töölepingu alusel töötav isik	5	7	Töölepingu alusel töötav isik	19	5
Juriidilise isiku juhtimis- või kontrollorgani liige	1	1	Juriidilise isiku juhtimis- või kontrollorgani liige	1	1

Playtech Estonia OÜ

osaühing Playtech Estonia

Kasumiaruanne (eurodes)

	2022	2021
Müügitulu	46 794 588	39 146 017
Muud äritulud	27 611	24 383
Kaubad, toore, materjal ja teenused	-1 269 914	-874 312
Mitmesugused tegevuskulud	-1 877 239	-1 380 829
Tööjõukulud	-40 463 330	-34 100 608
Põhivarade kulum ja väärtuse langus	-1 738 375	-1 836 564
Muud ärikulud	-4 272	0
Ärikasum (kahjum)	1 469 069	978 087
Muud finantstulud ja -kulud	245	180
Kasum (kahjum) enne tulumaksustamist	1 469 314	978 267
Aruandeaasta kasum (kahjum)	1 469 314	978 267

osaühing Playtech Estonia

Kasumiaruanne (eurodes)

	2023	2022
Müügitulu	51 346 223	46 794 588
Muud äritulud	19 677	27 611
Kaubad, toore, materjal ja teenused	-1 375 280	-1 269 914
Mitmesugused tegevuskulud	-1 682 932	-1 877 239
Tööjõukulud	-44 592 618	-40 463 330
Põhivarade kulum ja väärtuse langus	-1 731 725	-1 738 375
Muud ärikulud	-17 450	-4 272
Ärikasum (kahjum)	1 965 895	1 469 069
Muud finantstulud ja -kulud	28 465	245
Kasum (kahjum) enne tulumaksustamist	1 994 360	1 469 314
Aruandeaasta kasum (kahjum)	1 994 360	1 469 314

osaühing Playtech Estonia

Lisa 14 Tööjõukulud (eurodes)

	2022	2021
Palgakulu	27 822 229	23 070 206
Sotsiaalmaksud	10 010 590	8 356 472
Erisoodustused	1 878 025	1 715 821
Aktsiapõhised maksetehingud	752 486	958 109
Kokku tööjõukulud	40 463 330	34 100 608
Töötajate keskmine arv taandatud täistööajale	628	576
Keskmine töötajate arv töötamise liikide kaupa:		
Töölepingu alusel töötav isik	637	587
Juridilise isiku juhtimis- või kontrollorgani liige	2	2

osaühing Playtech Estonia

20

Lisa 14 Tööjõukulud (eurodes)

	2023	2022
Palgakulu	31 418 070	27 822 229
Sotsiaalmaksud	10 980 925	10 010 590
Erisoodustused	1 728 836	1 878 025
Aktsiapõhised maksetehingud	464 787	752 486
Kokku tööjõukulud	44 592 618	40 463 330
Töötajate keskmine arv taandatud täistööajale	645	628
Keskmine töötajate arv töötamise liikide kaupa:		
Töölepingu alusel töötav isik	653	637
Juridilise isiku juhtimis- või kontrollorgani liige	2	2

Lisa 3. Tegurite hindamise kaasatud eksperdid

Ekspert	Haridus	Tööjõu positsioon
---------	---------	-------------------

Ekspert №1	PhD in Economics	Õppejõud
Ekspert №2	kõrgharidus (majandus ja ärijuhtimine)	Firma omanik
Ekspert №3	kõrgharidus (ettevõtte rahandus)	Finantsspetsialist
Ekspert №4	kõrgharidus (majandus ja ärijuhtimine)	Firma omanik

Allikas: autori koostatud

Lisa 4. Mõjutegurite eksperthinnang

Mõjufaktor	Ekspert			
	№1	№2	№3	№4
<i>Avaldamise objektiivsus</i>				
Majandusarengu tase	3	3	3	4
Tegevusvaldkond	2	3	2	2
Konkurentide strateegiad	6	5	6	4
Investorite suhted	8	7	8	6
<i>Kontrollitavus</i>				
Idufirma strateegiline paindlikkus	6	5	5	4
Töötajate motivatsioon	7	7	6	6

Väliskesk-konna ebastabiilsus	9	8	7	7
Investeeringis-kliima	1	2	2	2
<i>Mõju suunitlus</i>				
Tarbijanõudluse muutus	9	7	9	8
Riigi toetus idufirmadele	5	5	4	3
Idufirmade väärtuse kasv	3	2	3	3
Tõsised finantspiirangud	9	8	9	9
Kvalifitseeritud töötajate puudumine	10	9	9	10

Allikas: koostatud autori poolt ekspertide osavõtul